

Judikatūras krājums

ĢENERĀLADVOKĀTA MELHIORA VATELĒ
[*MELCHIOR WATHELET*] SECINĀJUMI,
sniegti 2018. gada 25. jūlijā¹

Lieta C-163/17

Abubacarr Jawo
pret
Bundesrepublik Deutschland

(*Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg* (Bādenes–Virtembergas Augstākā administratīvā tiesa, Vācija) lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu)

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu – Brīvības, drošības un tiesiskuma telpa – Robežas, patvērums un imigrācija – Dublinas sistēma – Regula (ES) Nr. 604/2013 – Patvēruma meklētāja pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti – 29. panta 1. punkts – Termiņa pagarināšanas kārtība – 29. panta 2. punkts – Bēgšanas jēdziens – Attiecīgās personas pārsūtīšanas atteikuma pieņemamība patiesa un pierādīta necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes riska dēļ patvēruma procedūras noslēgumā – 3. panta 2. punkts – Starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļi atbildīgajā dalībvalstī – Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 4. pants

I. Ievads

1. Šis lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu, ko Tiesas kancelejā 2017. gada 3. aprīlī iesniedza *Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg* (Bādenes–Virtembergas Augstākā administratīvā tiesa, Vācija), ir par to, kā interpretēt Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 604/2013 (2013. gada 26. jūnijs), ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm² (turpmāk tekstā – “Dublinas III regula”), 3. panta 2. punkta otro daļu un 29. panta 2. punktu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 4. pantu.

2. Lūgums tika iesniegts saistībā ar tiesvedību starp patvēruma meklētāju *A. Jawo* un *Bundesrepublik Deutschland* (Vācijas Federatīvā Republika) par *Bundesamt für Migration und Flüchtlinge* (Federālā migrācijas un bēgļu lietu pārvalde, Vācija; turpmāk tekstā – “Pārvalde”) 2015. gada 25. februāra lēmumu, ar kuru *A. Jawo* patvēruma pieteikums tika noraidīts kā nepieņemams un tika izdots rīkojums par viņa izraidīšanu uz Itāliju.

¹ Oriģinālvaloda – franču.

² OV 2013, L 180, 31. lpp.

II. Atbilstošās tiesību normas

A. Starptautiskās tiesības

1. *Ženēvas konvencija*

3. Konvencijas par bēgļa statusu, kas ir parakstīta 1951. gada 28. jūlijā Ženēvā³, stājusies spēkā 1954. gada 22. aprīlī un papildināta ar 1967. gada 31. janvārī Ņujorkā noslēgto Protokolu par bēgļa statusu, kurš ir stājies spēkā 1967. gada 4. oktobrī (turpmāk tekstā – “Ženēvas konvencija”), 21. pantā “Mājoklis” ir noteikts:

“Kas attiecas uz mājokli, tad dalībvalstīm atbilstoši to likumiem un noteikumiem vai, ciktāl to regulē iestādes, jāattiecinā uz bēgļiem, kas likumīgi uzturas to teritorijā, vislielākās labvēlības režīms, jebkurā gadījumā ne sliktāks kā pret ārzemniekiem šajos pašos apstākļos.”

2. *Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija*

4. Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas, kas ir parakstīta 1950. gada 4. novembrī Romā (turpmāk tekstā – “ECPAK”), 3. pantā “Spīdzināšanas aizliegums” ir noteikts:

“Nevienu cilvēku nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.”

B. Savienības tiesības

1. *Harta*

5. Saskaņā ar Hartas 1. pantu “Cilvēka cieņa”:

“Cilvēka cieņa ir neaizskarama. Tā ir jārespektē un jāaizsargā.”

6. Hartas 4. pantā “Spīdzināšanas un necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums” ir noteikts:

“Nevienu nedrīkst pakļaut spīdzināšanai, necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei vai sodiem.”

7. Hartas 19. panta “Aizsardzība pārvietošanas, izraidīšanas vai izdošanas gadījumā” 2. punktā ir noteikts:

“Nevienu nedrīkst pārvietot, izraidīt vai izdot kādai valstij, ja ir liela iespējamība, ka attiecīgo personu tur sodīs ar nāvi, spīdzinās vai citādi necilvēcīgi vai pazemojoši pret viņu izturēsies vai sodīs.”

8. Hartas 51. panta “Piemērošanas joma” 1. punktā ir noteikts:

“Šīs Hartas noteikumi attiecas uz Savienības iestādēm un struktūrām, ievērojot subsidiaritātes principu, un uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesību aktus. Tādēļ tās ievēro tiesības un principus, kā arī veicina to piemērošanu saskaņā ar savām atbilstīgajām pilnvarām un ievērojot Savienības kompetenci, kas tai piešķirta Līgumos.”

3 *Recueil des traités des Nations unies*, 189. sēj., 150. lpp., Nr. 2545 (1954).

9. Hartas 52. panta “Tiesību un principu piemērošana un interpretēšana” 3. punktā ir noteikts:

“Ciktāl Hartā ir ietvertas tiesības, kuras atbilst [ECPAK] garantētajām tiesībām, šo tiesību nozīme un apjoms ir tāds pats kā minētajā Konvencijā noteiktajām tiesībām. Šis noteikums neliedz Savienības tiesībās paredzēt plašāku aizsardzību.”

2. *Dublinas III regula*

10. Regulā Nr. 604/2013 ir paredzēti kritēriji un mehānismi, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm⁴. Atbilstīgie šīs regulas preambulas apsvērumi un panti ir šādi:

11. Preambulas 32. apsvērums

“Attieksmē pret personām, uz kurām attiecas šī regula, dalībvalstīm ir jāievēro savas saistības atbilstīgi starptautisko tiesību dokumentiem, tostarp attiecīgajai Eiropas Cilvēktiesību tiesas judikatūrai.”

12. Preambulas 39. apsvērums

“Šajā regulā ir ievērotas [Hartā] atzītās pamattiesības un principi. Jo īpaši šīs regulas mērķis ir pilnībā nodrošināt [Hartas] 18. pantā garantētās patvēruma tiesības, kā arī tiesības, kas atzītas tās 1., 4., 7., 24. un 47. pantā. Tāpēc šī regula būtu attiecīgi jāpiemēro.”

13. 3. pants

“1. Dalībvalstis izskata jebkuru starptautiskās aizsardzības pieteikumu, ko kādai no šīm valstīm tās teritorijā, tostarp pie robežas vai tranzīta zonās, iesniedz trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks. Pieteikumu izskata viena dalībvalsts, kas saskaņā ar III nodaļā izklāstītajiem kritērijiem ir noteikta par atbildīgo.

2. [..]

Ja nav iespējams pieteikuma iesniedzēju pārsūtīt uz dalībvalsti, kas izraudzīta par galveno atbildīgo, jo ir pamatots iemesls uzskatīt, ka pastāv sistēmiskas problēmas patvēruma procedūrā un pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas apstākļos minētajā dalībvalstī, kā rezultātā pastāv necilvēcīgas un pazemojošas attieksmes risks [Hartas] 4. panta nozīmē, dalībvalsts, kas nosaka atbildīgo dalībvalsti, turpina izskatīt III nodaļā izklāstītos kritērijus, lai noteiktu, vai par atbildīgo var tikt izraudzīta cita dalībvalsts.

Ja saskaņā ar šo punktu nav iespējama pārsūtīšana uz nevienu dalībvalsti, kas izraudzīta, balstoties uz III nodaļā izklāstītajiem kritērijiem, vai uz pirmo dalībvalsti, kurā pieteikums iesniegts, dalībvalsts, kas nosaka atbildīgo dalībvalsti, kļūst par atbildīgo dalībvalsti.

[..]”

14. 29. pants

⁴ Ar Dublinas III regulu tika atcelta un aizstāta Padomes Regula (EK) Nr. 343/2003 (2003. gada 18. februāris), ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts pilsoņa patvēruma pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm (OV 2003, L 50, 1. lpp.).

“1. Pieteikuma iesniedzēja vai citas 18. panta 1. punkta c) vai d) apakšpunktā minētās personas pārsūtīšanu no pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts uz atbildīgo dalībvalsti veic saskaņā ar pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts tiesību aktiem pēc abu attiecīgo dalībvalstu savstarpējas apspriešanās cik vien iespējams īsā laikā un, vēlākais, sešos mēnešos no dienas, kad akceptēts citas dalībvalsts pieprasījums uzņemt vai uzņemt atpakaļ attiecīgo personu, vai no dienas, kad pieņemts galīgais lēmums par pārsūdzību vai pārskatīšanu, ja tas aptur pārsūtīšanu saskaņā ar 27. panta 3. punktu.

Ja pārsūtīšanu uz atbildīgo dalībvalsti veic, uzraugot izceļošanu vai izmantojot eskortu, dalībvalstis nodrošina, ka tā tiek veikta humāni un pilnībā ievērojot pamattiesības un cilvēka cieņu.

[..]

2. Ja pārsūtīšana nenotiek sešu mēnešu termiņā, tad atbildīgā dalībvalsts tiek atbrīvota no pienākuma uzņemt vai uzņemt atpakaļ attiecīgo personu un atbildība tiek nodota pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij. Šo termiņu var pagarināt, ilgākais, līdz vienam gadam, ja pārsūtīšanu nevar veikt attiecīgās personas ieslodzījuma dēļ, vai, ilgākais, līdz astoņpadsmit mēnešiem attiecīgās personas bēgšanas gadījumā.

[..]”

3. Regula (EK) Nr. 1560/2003

15. Komisijas Regulā (EK) Nr. 1560/2003 (2003. gada 2. septembris), ar kuru paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai piemērotu Padomes Regulu (EK) Nr. 343/2003⁵, kurā grozījumi ir izdarīti ar Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 118/2014 (2014. gada 30. janvāris)⁶, (turpmāk tekstā – “piemērošanas regula”) ir ietverta Dublinas III regulas piemērošanas kārtība.

16. Regulas Nr. 1560/2003 8. pantā “Sadarbība pārsūtīšanā” ir paredzēts:

“1. Atbildīgās dalībvalsts pienākums ir patvēruma meklētāja pārsūtīšanu veikt iespējami ātri un nodrošināt, lai tā ceļā nerastos nekādi šķēršļi. Šī dalībvalsts vajadzības gadījumā nosaka vietu savā teritorijā, uz kuru patvēruma meklētājs tiks pārsūtīts vai nodots kompetentām iestādēm, ņemot vērā ģeogrāfiskos ierobežojumus un pārsūtīšanu veicējā dalībvalstī izmantojamos transporta veidus. Nekādā gadījumā nedrīkst noteikt prasību par to, ka eskorts pavada patvēruma meklētāju tālāk par izmantotā starptautiskās satiksmes transportlīdzekļa pienākšanas punktu, vai arī prasību par to, ka dalībvalsts, kas veic pārsūtīšanu, apmaksā transporta izdevumus, kas rodas, ceļojot tālāk par šo punktu.

2. Dalībvalsts, kura organizē pārsūtīšanu, sagatavo transportu patvēruma meklētājam un tā pavadītājam un saziņā ar atbildīgo dalībvalsti pieņem lēmumu par ierašanās laiku un vajadzības gadījumā arī par nodošanas kārtību kompetentajām iestādēm. Atbildīgā dalībvalsts var pieprasīt, ka tā tiek savlaicīgi brīdināta vismaz trīs darba dienas iepriekš.

3. Lai uz atbildīgo dalībvalsti nosūtītu datus, kas ir būtiski pārsūtāmās personas tiesību un neatliekamo vajadzību aizsardzībai, izmanto VI pielikumā paredzēto standarta veidlapu. Minēto standarta veidlapu uzskata par brīdinājumu 2. punkta izpratnē.”

5 OV 2003, L 222, 3. lpp.

6 OV 2014, L 39, 1. lpp.

17. Saskaņā ar šīs pašas regulas 9. pantu “Pārsūtīšanas atlikšana un aizkavēšana”:

“1. Atbildīgā dalībvalsts nekavējoties jāinformē par atlikšanu sakarā ar pārsūdzības procedūru vai procedūru ar atliekošo efektu, kuras dēļ pārsūtīšana jāpārtrauc, vai par tādiem fiziskiem iemesliem kā patvēruma meklētāja veselības stāvoklis, transporta nepieejamība vai gadījum[s], kad patvēruma meklētājs no pārsūtīšanas procedūras ir atteicies.

1.a Ja pārsūtīšana ir aizkavēta pēc pārsūtītājas dalībvalsts pieprasījuma, pārsūtītājai dalībvalstij un atbildīgajai dalībvalstij ir jāsažinās, lai varētu organizēt jaunu pārsūtīšanu saskaņā ar 8. pantu iespējami drīz un ne vēlāk kā divu nedēļu laikā no brīža, kad iestādes uzzina, ka atlikšanu vai aizkavēšanu izraisījušie apstākļi vairs nepastāv. Tādā gadījumā pirms pārsūtīšanas nosūta atjauninātu standarta veidlapu datu nosūtīšanai pirms pārsūtīšanas, kas paredzēta VI pielikumā.

2. Dalībvalsts, kura kāda [Dublinas III regulas] 29. panta 2. punktā minēta iemesla dēļ parastajā sešu mēnešu termiņā no dienas, kad akceptēts pieprasījums uzņemt vai uzņemt atpakaļ attiecīgo personu, vai no dienas, kad pieņemts galīgais lēmums par pārsūdzību vai pārskatīšanu, ja tas aptur pārsūtīšanu, nevar veikt pārsūtīšanu, pirms šā termiņa beigām par to informē atbildīgo dalībvalsti. Pretējā gadījumā saskaņā ar [Dublinas III regulas] 29. panta 2. punktu pieprasītāja dalībvalsts uzņemas atbildību par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu un citām no minētās regulas izrietošajām saistībām.

[..]”

18. Piemērošanas regulas VI un IX pielikumā ir ietvertas standarta veidlapas, kas attiecīgi paredzētas datu nosūtīšanai un veselības datu apmaiņai pirms pārsūtīšanas procedūras izpildes saskaņā ar Dublinas III regulu.”

4. Direktīva 2011/95/ES

19. Saskaņā ar Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/95/ES (2011. gada 13. decembris) par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu un par piešķirtās aizsardzības saturu⁷ 2. panta h) punktu “starptautiskās aizsardzības pieteikums” ir “pieprasījums, ko dalībvalstij iesniedzis trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kas cenšas saņemt bēgļa vai alternatīvās aizsardzības statusu [..]”.

20. Direktīvas 2011/95 VII nodaļā “Starptautiskās aizsardzības saturs” ir ietvertas šādas normas:

21. 20. panta 1. punkts

“Šī nodaļa neierobežo Ženēvas konvencijā noteiktās tiesības.”

22. 26. panta 1. punkts

“Dalībvalstis starptautiskās aizsardzības saņēmējiem uzreiz pēc tam, kad viņiem piešķirta aizsardzība, ļauj iesaistīties nodarbinātības vai pašnodarbinātības darbībās, ievērojot noteikumus, kas vispār piemērojami darbam un sadzīves pakalpojumiem.”

23. 27. panta 1. punkts

“Dalībvalstis piešķir pilnīgu pieeju izglītības sistēmai visiem nepilngadīgajiem, kam piešķirta starptautiskā aizsardzība, saskaņā ar tādiem pašiem nosacījumiem kā dalībvalsts valstspiederīgajiem.”

⁷ OV 2011, L 337, 9. lpp.

24. 29. panta “Sociālā labklājība” 1. punkts

“Dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības saņēmēji dalībvalstī, kas šo aizsardzību piešķirusi, saņem nepieciešamo sociālo palīdzību, kāda tiek nodrošināta minētās dalībvalsts valstspiederīgajiem.”

25. 30. panta “Veselības aprūpe” 1. punkts

“Dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem ir pieejama veselības aprūpe saskaņā ar tādiem pašiem atbilstības nosacījumiem kā tās dalībvalsts valstspiederīgajiem, kura šādu aizsardzību piešķirusi.”

26. 32. panta “Izmitināšanas vietu pieejamība” 1. punkts

“Dalībvalstis nodrošina, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem ir pieejamas izmitināšanas vietas ar tādiem pašiem nosacījumiem kā trešo valstu valstspiederīgajiem, kas likumīgi pastāvīgi uzturas dalībvalstu teritorijā.”

III. Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

27. *A. Jawo*, kurš ir neprecējies un ar labu veselību, pēc paša norādēm ir 1992. gada 23. oktobrī dzimis Gambijas valstspiederīgais. 2012. gada 5. oktobrī viņš devās prom no Gambijas un pa jūru nokļuva Itālijā, kur 2014. gada 23. decembrī iesniedza patvēruma pieteikumu.

28. No Itālijas viņš devās tālāk uz Vāciju. 2015. gada 26. janvārī Pārvalde, saņemusi pozitīvu *Eurodac*⁸ rezultātu, kurā bija norādīts, ka *A. Jawo* ir iesniedzis patvēruma pieteikumu Itālijā, pieprasīja Itālijas Republikai uzņemt viņu atpakaļ⁹. Saskaņā ar iesniedzējtiesas pausto “Itālija nereaģēja uz šo pieprasījumu [..]”.

29. Ar 2015. gada 25. februāra lēmumu Pārvalde noraidīja *A. Jawo* patvēruma pieteikumu kā nepieņemamu un izdeva rīkojumu par viņa izraidīšanu uz Itāliju – par pārsūtīšanu patvēruma procedūras veikšanai, pret kuru *A. Jawo* iebilst.

30. 2015. gada 4. martā *A. Jawo* cēla prasību un 2015. gada 12. martā iesniedza pieteikumu par pagaidu noregulējumu, ko *Verwaltungsgericht Karlsruhe* (Karlsruēes administratīvā tiesa, Vācija) ar 2015. gada 30. aprīļa rīkojumu noraidīja kā nepieņemamu, jo tas bija iesniegts novēloti. Kad tika iesniegts vēl viens pieteikums par pagaidu noregulējumu, minētā tiesa ar 2016. gada 18. februāra rīkojumu noteica prasības apturošo iedarbību.

31. 2015. gada 8. jūnijā *A. Jawo* bija plānots pārsūtīt uz Itāliju, taču tas neizdevās, jo viņš nebija sastopams izmitināšanas centrā Heidelbergā, kurā, kā tika uzskatīts, viņš dzīvoja. Kad *Regierungspräsidium Karlsruhe* (Karlsruēes pārvaldes rajona prezidijs, Vācija) mēģināja noskaidrot attiecīgo situāciju, Heidelbergas pilsētas specializētā struktūrvienība ar mājokli saistītu ārkārtas situāciju risināšanai 2015. gada 16. jūnijā norādīja, ka *A. Jawo* izmitināšanas centrā jau ilgāku laiku neesot bijis sastopams; to esot apstiprinājis atbildīgais nama pārvaldnieks. Tiesas sēdē iesniedzējtiesā *A. Jawo* – pirmo reizi tiesvedības laikā – šajā ziņā apgalvoja, ka viņš 2015. gada jūnija sākumā esot devies pie drauga, kas dzīvo Freibergā pie Nekāras [*Freiberg/Neckar*], lai viņu apciemotu.

8 Skat. Eiropas Parlamenta un Padomes Regulu (ES) Nr. 603/2013 (2013. gada 26. jūnijs) par pirkstu nospiedumu salīdzināšanas sistēmas *Eurodac* izveidi, lai efektīvi piemērotu Regulu (ES) Nr. 604/2013, ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm, un par dalībvalstu tiesībaizsardzības iestāžu un Eiropola pieprasījumiem veikt salīdzināšanu ar *Eurodac* datiem tiesībaizsardzības nolūkos, un ar kuru groza Regulu (ES) Nr. 1077/2011, ar ko izveido Eiropas Aģentūru lielpajoma IT sistēmu darbības pārvaldībai brīvības, drošības un tiesiskuma telpā (OV 2013, L 180, 1. lpp.; turpmāk tekstā – “*Eurodac* regula”).

9 Skat. Dublīnas III regulas 18. panta 1. punkta b) apakšpunktu.

32. Viņš piebilda, ka apmēram pēc vienas vai divām nedēļām viņš esot no sava Heidelbergas istabas biedra saņēmis telefona zvanu, kurā ticis informēts, ka viņu meklējot policija, esot nolēmis atgriezties Heidelbergā, bet viņam neesot bijis naudas, lai samaksātu par braucienu, un vispirms esot bijis jāizņemamas nepieciešamā summa. Saskaņā ar šo pašu apgalvojumu tikai pēc divām nedēļām viņš esot bijis atpakaļ Heidelbergā, esot devies uz tās *Sozialamt* (Sociālais dienests) un jautājis, vai viņa istaba vēl ir viņam pieejama; uz to esot sniegta apstiprinoša atbilde. Savukārt par to, ka viņam par savu ilgstošo prombūtni būtu jāziņo, neviens viņu neesot informējis.

33. Pārvalde ar veidlapu, kas datēta ar 2015. gada 16. jūniju, informēja Itālijas Iekšlietu ministriju, ka pārsūtīšana tobrīd nav iespējama, jo *A. Jawo* ir aizbēdzis, un ka tā šo faktu ir uzzinājusi tajā pašā dienā. Veidlapā arī bija norādīts, ka pārsūtīšana notiks līdz, vēlākais, 2016. gada 10. augustam “saskaņā ar Regulas Nr. 604/2013 29. panta 2. punktu”.

34. Otra pārsūtīšana bija paredzēta 2016. gada 3. februārī. Šī pārsūtīšana atkal neizdevās, jo prasītājs atteicās iekāpt lidmašīnā.

35. Ar 2016. gada 6. jūnija spriedumu *Verwaltungsgericht Karlsruhe* ([Karlsruēs] administratīvā tiesa) *A. Jawo* prasību noraidīja.

36. Apelācijas tiesvedībā *A. Jawo* apgalvoja, ka viņš 2015. gada jūnijā neesot bijis aizbēdzis un ka Pārvalde arī neesot varējusi panākt termiņa pagarināšanu saskaņā ar Dublinas III regulas 29. panta 2. punktu. Viņa ieskatā “rikojums par pārvietošanu [esot bijis jāatceļ arī] tāpēc, ka līdz attiecīgajam brīdim neesot ticis pieņemts nolēmums par izraidīšanas aizlieguma pastāvēšanu, kas esot bijis jāpieņem kopš 2016. gada 6. augusta”, kā arī tāpēc, “ka viņš ar Vācijas kompetentās iestādes ārvalstnieku jomā atļauju esot uzsācis iegūt profesionālo izglītību”¹⁰. Tāpat saskaņā ar viņa apgalvoto pārsūtīšana uz Itāliju neesot bijusi pieļaujama arī tāpēc, ka šajā dalībvalstī attiecībā uz patvēruma procedūru un pieteikumu iesniedzēju uzņemšanas apstākļiem esot konstatējamas sistēmiskas problēmas Dublinas III regulas 3. panta 2. punkta otrās daļas izpratnē.

37. Apelācijas tiesvedības laikā Pārvalde noskaidroja, ka *A. Jawo* Itālijā humānu apsvērumu dēļ bija izsniegta valsts uzturēšanās atļauja, kura bija derīga vienu gadu un kuras derīguma termiņš ir beidzies 2015. gada 9. maijā.

38. Šajos apstākļos iesniedzējtiesa nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:

“1) Vai patvēruma meklētājs ir aizbēdzis [Dublinas III regulas] 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē, ja viņš nolūkā novērst vai apgrūtināt pārsūtīšanu ir mērķtiecīgi un apzināti izvairījies no valsts iestāžu, kuru kompetencē ir veikt pārsūtīšanu, piekļuves viņam, vai arī pietiek ar to, ka viņš jau ilgāku laiku neuzturas viņam piešķirtajā dzīvesvietā, iestāde par viņa prombūtni nav informēta un tāpēc plānotā pārsūtīšana nav īstenojama?

Vai attiecīgā persona var atsaukties uz pareizu tiesību normas piemērošanu un tiesvedībā par pārsūtīšanas lēmumu iebilst, ka ir beidzies pārsūtīšanai paredzētais sešu mēnešu termiņš, jo viņš nav bijis aizbēdzis?

2) Vai [Dublinas III regulas] 29. panta 1. punkta pirmajā daļā paredzētais termiņš ir pagarināms vienīgi tādējādi, ka pārsūtītāja dalībvalsts vēl pirms termiņa beigām informē atbildīgo dalībvalsti par to, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi, vienlaikus nosaucot konkrētu termiņu, līdz kuram tiks veikta pārsūtīšana un kurš nedrīkst pārsniegt 18 mēnešus, vai arī pagarināšana ir iespējama vienīgi tādējādi, ka iesaistītās dalībvalstis pagarināto termiņu nosaka vienojoties?

¹⁰ Skat. lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu 9. punktu.

- 3) Vai patvēruma meklētāja pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti nav pieļaujama, ja starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanas gadījumā minētajā valstī no tajā sagaidāmo dzīves apstākļu viedokļa viņam draudētu ievērojams risks piedzīvot tādu izturēšanos, kāda ir norādīta [Hartas] 4. pantā?

Vai šie jautājumi vispār ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā?

Pēc kādiem Savienības tiesību kritērijiem ir jāvērtē personas, kurai ir piešķirts starptautiskās aizsardzības statuss, dzīves apstākļi?”

IV. Tiesvedība Tiesā

39. Iesniedzējtiesa šim lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu, ņemot vērā trešā prejudiciālā jautājuma tālejošo nozīmi, lūdza piemērot Tiesas Reglamenta 107. pantā paredzēto steidzamības prejudiciāla nolēmuma tiesvedību. Iesniedzējtiesas ieskatā šim jautājumam ir nozīme attiecībā uz visām pārsūtīšanas uz Itāliju procedūrām un no tā tādējādi ir atkarīgs neskaitāmu procedūru iznākums. Iesniedzējtiesa arī norādīja, ka pārāk ilga neskaidrība par lietas iznākumu rada draudus, ka varētu tikt kavēta ar Dublinas III regulu ieviestās sistēmas darbība un līdz ar to vājināta kopējā Eiropas patvēruma sistēma.

40. 2017. gada 24. aprīlī piektā palāta nolēma, ka nav pamata apmierināt iesniedzējtiesas lūgumu šo lietu izskatīt steidzamības prejudiciāla nolēmuma tiesvedībā, kas paredzēta Tiesas Reglamenta 107. pantā.

41. Rakstveida apsvērumus iesniedza A. Jawo, Vācijas, Itālijas, Ungārijas, Nīderlandes, Apvienotās Karalistes un Šveices Konfederācijas valdības, kā arī Eiropas Komisija.

42. 2018. gada 8. maijā notikušajā kopīgajā tiesas sēdē lietā C-163/17 un apvienotajās lietās C-297/17, C-318/17, C-319/17 un C-438/17 prasītājs pamatlietā šajās lietās, Pārvalde, Vācijas, Beļģijas, Itālijas, Nīderlandes un Apvienotās Karalistes valdības, kā arī Komisija sniedza mutvārdu apsvērumus.

V. Analīze

A. Par pirmo prejudiciālo jautājumu

1. Iespēja starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam atsaukties uz Dublinas III regulas 29. panta 1. un 2. punktā noteiktā sešu mēnešu termiņa beigšanos un uz to, ka viņš nav bijis aizbēdzis, lai nepieļautu savu pārsūtīšanu

a) Sešu mēnešu termiņš

43. Pirmā prejudiciālā jautājuma otrajā daļā, kas ir jāizskata vispirms, iesniedzējtiesa būtībā jautā, vai Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrais teikums ir jāinterpretē tādējādi, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs tiesvedībā pret lēmumu par viņa pārsūtīšanu var atsaukties uz minētās regulas 29. panta 1. un 2. punktā noteiktā sešu mēnešu termiņa beigšanos, “jo [viņš] nav bijis aizbēdzis”.

44. Atbilstoši Dublinas III regulas 29. panta 1. punktam starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšanu uz atbildīgo dalībvalsti veic cik vien iespējams īsā laikā un, vēlākais, sešos mēnešos no dienas, kad ir akceptēts citas dalībvalsts pieprasījums uzņemt vai uzņemt atpakaļ attiecīgo personu, vai no dienas, kad pieņemts galīgais nolēmums par pārsūdzību vai pārskatīšanu, ja tas aptur pārsūtīšanu. 2017. gada 25. oktobra sprieduma *Shiri* (C-201/16, EU:C:2017:805) 41. punktā Tiesa nosprieda, ka “Dublinas III regulas 29. pantā noteikto termiņu mērķis ir noteikt robežas ne vien attiecībā uz pārsūtīšanas lēmuma pieņemšanu, bet arī attiecībā uz tā izpildi”. Saskaņā ar minētā 29. panta 2. punkta pirmo teikumu, ja pārsūtīšana nenotiek sešu mēnešu termiņā, tad atbildīga ir pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts. Tomēr saskaņā ar šī paša panta 2. punkta otro teikumu sešu mēnešu termiņu var pagarināt, ilgākais, līdz astoņpadsmit mēnešiem attiecīgās personas bēgšanas gadījumā.

45. Dublinas III regulas 27. panta 1. punktā ir paredzēts, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam ir tiesības uz efektīvu tiesību aizsardzību, proti, pārsūtīšanas lēmuma faktisku un juridisku apelāciju [pārsūdzību] vai pārskatīšanu tiesā. 2017. gada 26. jūlija sprieduma *Mengesteab* (C-670/16, EU:C:2017:587) 48. punktā Tiesa lēma, ka “ši norma ir jāinterpretē tādējādi, ka ar to starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam tiek nodrošināta efektīva tiesību aizsardzība tiesā, tostarp garantējot iespēju pārsūdzēt viņam adresētu pārsūtīšanas lēmumu, un tā var attiekties uz [Dublinas III regulas] piemērojamības pārbaudi, tostarp uz tajā paredzēto procesuālo garantiju ievērošanu”.

46. 2017. gada 25. oktobra sprieduma *Shiri* (C-201/16, EU:C:2017:805) 39. un 40. punktā Tiesa lēma, ka ar Dublinas III regulu ieviestās uzņemšanas un atpakaļuzņemšanas procedūras būtu jāveic, it īpaši ievērojot virkni imperatīvu termiņu, kuru skaitā ir šīs regulas 29. panta 1. un 2. punktā minētais sešu mēnešu termiņš. Kaut arī šo normu mērķis ir noteikt šo procedūru robežas, tās – tāpat kā minētās regulas III nodaļā izklāstītie kritēriji – palīdz noteikt atbildīgo dalībvalsti. Šā termiņa beigšanās, pieteikuma iesniedzējam netiekot pārsūtītam no pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts uz atbildīgo dalībvalsti, nozīmē, ka otrās dalībvalsts atbildība *ipso iure* pāriet uz pirmo. Šajos apstākļos, lai nodrošinātu, ka pārsūdzētais pārsūtīšanas lēmums tiek pieņemts pēc tam, kad ir pareizi piemērotas minētās procedūras, tiesai, kurā ir celta prasība, kas ir vērsta pret pārsūtīšanas lēmumu, ir jāvar pārbaudīt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja apgalvojumus, atbilstoši kuriem šis lēmums ir pieņemts, pārkāpjot Dublinas III regulas 29. panta 2. punktā ietvertās normas, tāpēc ka pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts ir kļuvusi par atbildīgo dalībvalsti jau minētā lēmuma pieņemšanas dienā, jo jau iepriekš ir beidzies šīs regulas 29. panta 1. un 2. punktā paredzētais sešu mēnešu termiņš.

47. Turklāt 2017. gada 25. oktobra sprieduma *Shiri* (C-201/16, EU:C:2017:805) 46. punktā Tiesa nosprieda, ka “Dublinas III regulas 27. panta 1. punkts, aplūkojot to kopsakarā ar šīs regulas preambulas 19. apsvērumu¹¹, kā arī [Hartas] 47. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja rīcībā ir jābūt ātram un efektīvam tiesību aizsardzības līdzeklim, kurš viņam ļauj atsaukties uz minētās regulas 29. panta 1. un 2. punktā paredzētā sešu mēnešu termiņa beigšanos, kas notikusi pēc pārsūtīšanas lēmuma pieņemšanas”.

48. Saskaņā ar Dublinas III regulas 29. panta 2. punktu, ja tiek konstatēts, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi, sešu mēnešu termiņu var pagarināt, ilgākais, līdz astoņpadsmit mēnešiem. Ņemot vērā šāda konstatējuma ietekmi uz attiecīgo personu situāciju – termiņš tādā gadījumā tiek trīskāršots –, ir svarīgi, lai, piemērojot Dublinas III regulas 27. panta 1. punktu un Hartas 47. pantu, attiecīgajai personai būtu pieejams ātrs un efektīvs tiesību aizsardzības līdzeklis, kas tai ļautu atsaukties uz sešu mēnešu termiņa beigšanos, vajadzības gadījumā norādot, ka tā nav aizbēgusi un ka līdz ar to šis termiņš nevarēja tikt pagarināts.

¹¹ Tāda starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja rīcībā esošā tiesiskās aizsardzības līdzekļa apjoms, kurš ir vērsts pret attiecībā uz viņu pieņemtu pārsūtīšanas lēmumu, ir precizēts Dublinas III regulas preambulas 19. apsvērumā, kurā ir norādīts, ka, lai nodrošinātu starptautisko tiesību ievērošanu, ar minēto regulu izveidotie efektīvie aizsardzības līdzekļi pret šādiem lēmumiem būtu jāattiecina, pirmkārt, uz šīs pašas regulas piemērošanas pārbaudi un, otrkārt, uz juridiskās un faktiskās situācijas pārbaudi dalībvalstī, uz kuru pārsūta pieteikuma iesniedzēju.

49. No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka Dublinas III regulas 27. panta 1. punkts, kā arī Hartas 47. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja rīcībā ir jābūt ātram un efektīvam tiesību aizsardzības līdzeklim, kurš viņam ļauj atsaukties uz minētās regulas 29. panta 1. un 2. punktā paredzētā sešu mēnešu termiņa beigšanos, kas notikusi pēc pārsūtīšanas lēmuma pieņemšanas, vajadzības gadījumā norādot, ka viņš nav aizbēdzis un ka līdz ar to šis termiņš nevarēja tikt pagarināts.

b) “Bēgšanas” jēdziens Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē

50. Pirmā prejudiciālā jautājuma pirmajā daļā iesniedzējtiesa jautā par “bēgšanas” jēdzienu Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē un par apstākļiem, kādos tiek uzskatīts, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ir aizbēdzis, un tādā gadījumā sešu mēnešu pārsūtīšanas termiņš var tikt pagarināts, ilgākais, līdz astoņpadsmit mēnešiem. Konkrētāk, tā vēlas noskaidrot, vai “bēgšanas” jēdziens Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē pieprasa pierādījumu tam, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs “nolūkā novērst vai apgrūtināt pārsūtīšanu ir mērķtiecīgi un apzināti izvairījies no valsts iestāžu, kuru kompetencē ir veikt pārsūtīšanu, piekļuves viņam”, vai arī “pietiek ar to, ka viņš jau ilgāku laiku neuzturas viņam piešķirtajā dzīvesvietā, iestāde par viņa prombūtni nav informēta un tāpēc plānotā pārsūtīšana nav īstenojama”¹².

51. Dublinas III regulā nav ietverta jēdziena “bēgšana” definīcija šīs pašas regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē¹³.

52. Turklāt, pat ja terminos “fuite” (franču valodas redakcijā), “flucht”¹⁴ (vācu valodas redakcijā), “absconds” (angļu valodas redakcijā), “fuga” (spāņu, itāļu un portugāļu valodu redakcijās), kas lietoti Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrajā teikumā, ir norāde uz vēlēšanos no kaut kā izvairīties, tajos tomēr nav veikta atsauce uz prasību pēc pierādījuma par starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja nolūkiem it īpaši mērķtiecīgi un apzināti izvairīties no pārsūtīšanas īstenošanas.

53. Turklāt Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma formulējums arī neļauj secināt, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja “bēgšanu” pietiek pierādīt ar vienu vai vairākiem objektīviem apstākļiem, it īpaši viņa neizskaidrotu un ilgstošu neatrašanos parastajā dzīvesvietā.

54. Ņemot vērā šo precizitātes trūkumu Dublinas III regulas tekstā, “bēgšanas” jēdziens Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē¹⁵ ir jāinterpretē, ņemot vērā ne tikai šīs normas formulējumu, bet arī tās kontekstu un regulējuma, kura daļu tā veido, mērķus¹⁶.

12 Iesniedzējtiesa “nesaskata norādes uz to, ka ar [Dublinas III regulas] 29. panta 2. punkta otrajā teikumā ietverto tiesību normu būtu paredzēts piemērot sankciju par ārvalstnieka negatīvi vērtējamu rīcību. [Tās ieskatā] šīs tiesību normas jēga un mērķis ir nodrošināt Dublinas sistēmas efektīvu darbību. Šī darbība var tikt ievērojami ierobežota, ja pārsūtīšanas nevar tikt veikta drīz, tāpēc ka tās kavē iemesli, kas neietilpst pārsūtītājas dalībvalsts atbildības jomā. Turklāt, ja būtu jāpierāda, ka attiecīgās personas ir atstājušas savu dzīvesvietu vai slēpušās tieši tāpēc, lai padarītu neiespējamu vai apgrūtinātu pārsūtīšanu, no praktiskā viedokļa bieži pastāvētu ievērojamas ar izmeklēšanu un pierādīšanu saistītas grūtības”.

13 Dublinas III regulas 2. panta n) punktā turpretī ir minēta “bēgšanas iespējamība”, kas ir saprotama tā, ka “attiecīgā gadījumā, pamatojoties uz tiesību aktos noteiktiem objektīviem kritērijiem, ir iemesls uzskatīt, ka pieteikuma iesniedzējs vai trešās valsts valstspiederīgais vai bezvalstnieks, kuram piemēro pārsūtīšanas procedūru, varētu aizbēgt”. Man šķiet, ka šis jēdziens attiecas uz apstākļiem, kādos starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs var tikt aizturēts pārsūtīšanas nolūkā (minētās regulas 28. pants). Līdz ar to Dublinas III regulas 2. panta n) punkts neattiecas uz apstākļiem, kādos būtu jāuzskata, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ir aizbēdzis Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē.

14 “wenn die betreffende Person flüchtig ist.”

15 Šajā ziņā norādišu, ka precizējumus neietver arī Regulas Nr. 1560/2003 8. un 9. pants.

16 Skat. spriedumu, 2006. gada 23. novembris, *Lidl Italia* (C-315/05, EU:C:2006:736, 42. punkts). Ir jāuzsver, ka Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrajā teikumā nav nevienas atsauces uz valsts tiesību aktiem. Skat. arī spriedumu, 2014. gada 30. aprīlis, *Káslér un Káslerné Rábai* (C-26/13, EU:C:2014:282, 37. punkts): “Saskaņā ar pastāvīgo judikatūru gan no vajadzības Savienības tiesības piemērot vienveidīgi, gan no vienlīdzības principa izriet, ka Savienības tiesību norma, kurā tās saturs un piemērošanas jomas noskaidrošanai nav nevienas tiesas norādes uz dalībvalstu tiesībām, parasti visā Eiropas Savienībā ir interpretējama autonomi un vienveidīgi, ņemot vērā attiecīgās normas kontekstu un attiecīgā tiesiskā regulējuma mērķi.”

55. Turklāt, tā kā attiecīgā persona ir starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs, Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/32/ES (2013. gada 26. jūnijs) par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai¹⁷ un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai¹⁸, ir daļa no atbilstīgā konteksta.

1) Par Dublinas III regulas 29. panta mērķiem

56. It īpaši no Dublinas III regulas preambulas 4. un 5. apsvēruma izriet, ka tās mērķis ir ieviest skaidru un praktiski realizējamu metodi, kas būtu balstīta uz objektīviem un taisnīgiem kritērijiem, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu. Šai metodei it īpaši būtu jāsniedz iespēja ātri noteikt atbildīgo dalībvalsti, lai garantētu starptautiskās aizsardzības piešķiršanas procedūru faktisku pieejamību, vienlaikus turpinot tiekties sasniegt starptautiskās aizsardzības pieteikumu ātras izskatīšanas mērķi.

57. Saskaņā ar Dublinas III regulas 29. panta 1. punkta pirmo daļu attiecīgās personas pārsūtīšanu veic cik vien iespējams īsā laikā un, vēlākais, sešos mēnešos. Tiesa 2009. gada 29. janvāra sprieduma *Petrosian* (C-19/08, EU:C:2009:41) 40. punktā ir lēmusi, ka sešu mēnešu termiņa mērķis, ņemot vērā praktisku sarežģītību un organizatoriskās grūtības, kas ir saistītas ar šādas pārsūtīšanas izpildi, ir ļaut abām attiecīgajām dalībvalstīm vienoties par tās īstenošanu un, it īpaši, ļaut pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij noteikt pārsūtīšanas, kura notiek saskaņā ar šīs valsts tiesību aktiem, īstenošanas kārtību¹⁹.

58. Dublinas III regulas 29. panta 2. punktā ir precizēts, ka, ja pārsūtīšana nenotiek sešu mēnešu termiņā, atbildīgā dalībvalsts tiek atbrīvota no pienākuma uzņemt vai uzņemt atpakaļ attiecīgo personu un atbildība tiek nodota pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij.

59. Es uzskatu, ka, ņemot vērā starptautiskās aizsardzības pieteikumu ātras izskatīšanas mērķi, iespēja pagarināt sešu mēnešu termiņu līdz astoņpadsmit mēnešiem attiecas tikai uz gadījumiem, kad ir pārliecinoši pierādījumi par to, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi. Tāpat kā *A. Jawo*, es uzskatu, ka Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrajam teikumam ir izņēmuma raksturs un tas rada būtiskas sekas attiecībā uz konkrēto personu un atbildīgās dalībvalsts noteikšanu²⁰. No tā izriet, ka šī norma ir jāinterpretē šauri.

60. Tomēr, neraugoties uz Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izņēmuma raksturu, pienākums pierādīt, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs nolūkā novērst vai apgrūtināt pārsūtīšanu ir mērķtiecīgi un apzināti izvairījies no valsts iestāžu, kuru kompetencē ir veikt pārsūtīšanu, piekļuves viņam, manuprāt, būtu pārmērīgs un ietvertu risku būtiski traucēt jau tā sarežģīto un grūti īstenojamo pārsūtīšanas sistēmu, kas ir ieviesta ar Dublinas III regulu²¹.

17 OV 2013, L 180, 60. lpp.

18 OV 2013, L 180, 96. lpp.

19 Par pārsūtīšanas kārtību skat. piemērošanas regulas 8. un 9. pantu.

20 Ja sešu mēnešu termiņš ir pārsniegts, par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu principā ir atbildīga pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts.

21 Vēl jo vairāk tāpēc, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs, kuram ir jābūt sasniedzamam un kurš ir informēts par procedūras norisi, ļoti viegli var paziņot par savu prombūtni no parastās dzīvesvietas, it īpaši, ja šī prombūtnē ir ilgstoša.

61. Es atbilstoši Komisijas apsvērumiem uzskatu, ka tad, ja “bēgšanas” kritērijs prasītu pierādījumu tam, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam ir bijis noteikts subjektīvs nolūks, “bieži [...] šāds nolūks varētu tikt pierādīts tikai ar lielām grūtībām, veicot ilgstošas nopratināšanas, kuru ilgums nereti pārsniegtu [Dublinas III regulas] 29. panta 2. punktā paredzēto sešu mēnešu termiņu”. Citiem vārdiem sakot, tā vietā, lai Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrais teikums būtu izņēmuma rakstura vai šauri interpretējams, tas būtu tāds, ko praktiski būtu neiespējami piemērot²².

2) Par kontekstu – Direktīvu 2013/32 un 2013/33 ietekme

62. Pēc manām domām, jautājums par to, vai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ir aizbēdzis, ir jāvērtē, pamatojoties uz konkrētiem un objektīviem šīs “bēgšanas” pierādījumiem, ņemot vērā visus nozīmīgos apstākļus, kā arī pamatlietā aplūkojamā gadījuma kontekstu, neatkarīgi no jebkādiem pierādījumiem par jebkādiem attiecīgās aizbēgušās personas nodomiem. Tā kā ar Dublinas III regulu ieviestā procedūra nav krimināltiesiska rakstura, būtu jāņem vērā civillietās piemērojams pierādīšanas pienākums (iespējamību savstarpēja izvērtēšana – “on the balance of probabilities”). Pierādīšanas pienākums noteikti gulstas uz valsts kompetentajām iestādēm, kuras apgalvo, ka attiecīgā persona ir bēgusi, jo šīs iestādes vēlas piemērot Dublinas III regulas 29. panta 2. punktā paredzēto atkāpi.

63. Runājot par šīs lietas konkrēto kontekstu, lai arī starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzēji saskaņā ar Direktīvas 2013/33 7. panta 1. punktu var “brīvi pārvietoties viņus uzņemušās dalībvalsts teritorijā vai apgabalā, kādu šī dalībvalsts viņiem šādam nolūkam noteikusi”, šīs tiesības *nav absolūtas* un tās var tikt pakļautas nosacījumiem un pienākumiem.

64. Dalībvalstis var, pirmkārt, izlemt “sabiedrības interešu, sabiedriskās kārtības dēļ vai, ja tas nepieciešams, lai ātri apstrādātu un efektīvi pārraudzītu pieteikuma iesniedzēja starptautiskās aizsardzības pieteikumu, [...] jautājumu par viņa dzīvesvietu”²³ un, otrkārt, “nodrošināt uzņemšanas materiālos nosacījumus, paredzot pieteikuma iesniedzēja faktisko dzīvesvietu kādā īpašā vietā, kuru [tās] nosaka”²⁴. Turklāt “dalībvalstis pieprasa, lai pieteikuma iesniedzēji informē kompetentās iestādes par savu pašreizējo adresi un, cik drīz vien iespējams, paziņo šādām iestādēm par jebkurām izmaiņām adresē”²⁵. Pēc manām domām, šie ierobežojumi un pienākumi ir nepieciešami, lai tostarp nodrošinātu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja atrašanās vietas ātru noskaidrošanu nolūkā atvieglot viņa pieteikuma izskatīšanu un vajadzības gadījumā viņa pārsūtīšanu uz citu dalībvalsti saskaņā ar Dublinas III regulas 29. pantu.

22 Vācijas valdības ieskatā, “ja būtu jāpierāda, ka attiecīgās personas ir atstājušas savu dzīvesvietu vai slēpušās tieši tāpēc, lai padarītu neiespējamu vai apgrūtinātu pārsūtīšanu, bieži rastos ievērojamas ar faktu noskaidrošanu un pierādījumu savākšanu saistītas grūtības. Šāda interpretācija varētu mudināt patvēruma meklētājus izgudrot liecības, lai sevi aizsargātu. Patvēruma meklētāji “ir aizbēguši” Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē, ja tādu iemeslu dēļ, pie kuriem ir vainojami viņi paši, dalībvalsts, kas veic pārsūtīšanu, iestādēm viņi nav atrodami. Tāds tostarp ir gadījums, kad patvēruma meklētāji uz samērā ilgu laiku pārtrauc uzturēties tiem piešķirtajā dzīvesvietā un iestāde vairs nav informēta par vietu, kur tie atrodas, un tāpēc nav iespējams īstenot plānoto pārsūtīšanu” (tās rakstveida apsvērumu 67. un 68. punkts). Ungārijas valdība uzskata, ka “papildus tam, ka pieteikuma iesniedzēja nodomi ir subjektīvs elements, kam nav nekādas nozīmes attiecībā uz [Dublinas III regulas] mērķi, padarot pārsūtīšanu atkarīgu no šāda apstākļa, tiktu apdraudēta regulas efektīvā darbība” (tās apsvērumu 10. punkts). Nīderlandes valdība norāda, ka “jēdziena “aizbēgt” adekvāta interpretācija [Dublinas III regulas] 29. panta 2. punkta otrā teikuma izpratnē ir tāda, kurā būtībā ir runa par nepieejamību [...]. Šī interpretācija nenozīmē, ka, lai varētu konstatēt, ka patvēruma meklētājs ir “aizbēdzis”, viņa nepieejamībai ir jābūt apzinātai. Patvēruma meklētāja nepieejamības konkrētais iemesls vai motīvs nav būtisks ne no šīs sistēmas viedokļa, ne arī, ņemot vērā mērķi nodrošināt, lai pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti varētu notikt cik vien ātri iespējams” (tās apsvērumu 15. un 16. punkts). Šveices Konfederācijas ieskatā “patvēruma meklētājam ir pienākums būt pieejamam iestādēm un paziņot tām par iespējamu prombūtni. Tā *a fortiori* ir jābūt gadījumā, kad pārsūtīšana uz atbildīgo [dalīb]valsti ir paredzēta tuvākajā laikā un attiecīgā persona to zina. Tādējādi ar bēgšanu ir jāsaprot situācijas, kuras izraisa pārsūtīšanas neiespējamību attiecīgās personas prombūtnes dēļ un kurās ir vainojama šī persona” (tās apsvērumu 11. punkts). Mans izcēlums.

23 Direktīvas 2013/33 7. panta 2. punkts. Mans izcēlums.

24 Direktīvas 2013/33 7. panta 3. punkts. Minētās direktīvas 7. panta 4. punktā ir noteikts, ka “dalībvalstis nosaka iespēju piešķirt pieteikuma iesniedzējiem pagaidu atļauju atstāt 2. un 3. punktā minēto dzīvesvietu un/vai 1. punktā minēto noteikto apgabalu. Lēmumus pieņem individuāli, objektīvi un taisnīgi, paskaidrojot iemeslus, ja lēmums ir negatīvs”.

25 Direktīvas 2013/33 7. panta 5. punkts.

65. Komisijas ieskatā Vācijas Federatīvā Republika ir transponējusi Direktīvas 2013/33 7. panta 2.–4. punktu ar *Asylgesetz* (Likums par patvērumu) 56.–58. pantu. Tā norādīja, ka saskaņā ar šīm tiesību normām *A. Jawo* “bez administratīvas atļaujas nedrīkstēja atstāt – pat ne uz laiku – apgabalu, par kuru atbild Heidelbergas pilsētas Ārvalstnieku dienests, tomēr 2015. gada jūnija sākumā viņš tā rīkojās”.

66. Tomēr ir jānorāda, ka saskaņā ar Direktīvas 2013/33 5. pantu dalībvalstīm ir jāinformē starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzēji rakstveidā un tādā valodā, kuru viņi saprot, vai valodā, ko ir pamats uzskatīt par viņiem saprotamu, par saistībām, kādas viņiem ir jāievēro attiecībā uz uzņemšanas nosacījumiem²⁶. No tā izriet, ka tad, ja šie noteikumi nav ievēroti, attiecībā uz starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzējiem nevar atsaukties uz brīvas pārvietošanās ierobežojumu neievērošanu.

67. Turklāt Direktīvas 2013/32 13. panta 2. punkta a) apakšpunktā dalībvalstīm ir paredzēta iespēja noteikt starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējam pienākumu “[ziņot] kompetentajām iestādēm vai [ierasties] tur personiski vai nu bez kavēšanās, vai noteiktajā laikā”²⁷. Es uzskatu, ka šis pienākums var būt atbilstīgs tādā gadījumā kā pamatlietā aplūkojamais, pat neraugoties uz to, ka Pārvalde noraidīja *A. Jawo* patvēruma pieteikumu kā nepieņemamu un tika izdots rīkojums par viņa pārvietošanu uz Itāliju. Kompetentajai valsts iestādei ir jābūt iespējai sazināties ar starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju nolūkā veikt viņa pārsūtīšanu, lai viņa starptautiskās aizsardzības pieteikumu atbildīgās dalībvalsts iestādes varētu izskatīt atbilstoši Dublīnas III regulai.

68. No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka tad, ja starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ir bijis informēts²⁸ par ierobežojumiem, kas ir noteikti attiecībā uz viņa tiesībām brīvi pārvietoties, un par viņa pienākumiem ziņot kompetentajām valsts iestādēm saskaņā ar valsts tiesību normām, ar kurām ir transponēts Direktīvas 2013/33 5. pants un Direktīvas 2013/32 13. panta 2. punkta a) apakšpunkts, tas, ka viņš uz samērā ilgu laiku ir pārtraucis uzturēties viņam piešķirtajā dzīvesvietā un tādējādi iestādes nav bijušas informētas par vietu, kur viņš atrodas, kā rezultātā nav bijis iespējams īstenot plānotu pārsūtīšanu, manuprāt, ir pietiekams iemesls, lai pagarinātu pārsūtīšanas termiņu līdz astoņpadsmit mēnešiem saskaņā ar Dublīnas III regulas 29. panta 2. punktu.

B. Par otro prejudiciālo jautājumu

69. Ar otro prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa jautā, vai Dublīnas III regulas 29. panta 2. punkta otrais teikums ir jāinterpretē tādējādi, ka pārsūtīšanas termiņa pagarināšanai pietiek ar to, ka pirms sešu mēnešu termiņa beigām pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts informē atbildīgo dalībvalsti, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi, vienlaikus nosaucot konkrētu termiņu, līdz kura beigām tiks veikta pārsūtīšana un kurš nedrīkst pārsniegt astoņpadsmit mēnešus, vai arī šis sešu mēnešu termiņš ir pagarināms vienīgi tad, ja attiecīgās dalībvalstis par to savstarpēji vienojas.

26 Ja nepieciešams, šo informāciju var sniegt *arī* mutiski. Šajā ziņā uzņemšanas nosacījumi ietver tiesības brīvi pārvietoties.

27 Apvienotās Karalistes valdība norādīja, ka “Apvienotajā Karalistē patvēruma meklētājiem, kas netiek aizturēti, tiek noteikti konkrēti pienākumi, tostarp pienākums regulāri ziņot Iekšlietu ministrijai. Lielākajai daļai patvēruma meklētāju ir pienākums ziņot reizi nedēļā. Tiem, kuriem notiek pārsūtīšanas procedūra atbilstoši Dublīnas III regulai, ir jāziņo reizi divās nedēļās ar nosacījumu, ka attiecīgā persona nav iesaistīta tiesvedībā par tās pārvietošanas apstrīdēšanu, jo tādā gadījumā tai ir jāziņo reizi mēnesī. Šīs procedūras mērķis ir nodrošināt, lai patvēruma meklētājs turpinātu sazināties ar kompetentajām iestādēm un tās būtu informētas par viņa klātbūtni un atrašanās vietu. Visbeidzot tā nodrošina regulas pareizu piemērošanu, jo ļauj īstenot pārsūtīšanu. Turklāt Apvienotā Karaliste piemēro politiku, saskaņā ar kuru tad, ja patvēruma meklētājs trīs reizes nav izpildījis pienākumu ziņot iestādēm, tiek uzskatīts, ka viņš ir aizbēdzis. Apvienotā Karaliste uzskata, ka šāda pieeja sniedz vajadzīgo drošību gan valsts iestādēm, gan patvēruma meklētājam un zināmu elastību gadījumā, ja patvēruma meklētājs nav ziņojis pamatotu iemeslu dēļ (piemēram, slimības gadījumā)” (tās apsvērumu 51. un 52. punkts).

28 Tiesas sēdē Pārvalde nevarēja atbildēt uz jautājumu, vai šāda informēšana ir notikusi. Tas būs jāpārbauda iesniedzējtiesai.

70. Ir jānorāda, ka Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrajā teikumā nav paredzēta nekāda apspriešanās starp pieprasījuma iesniedzēju dalībvalsti un atbildīgo dalībvalsti²⁹ par termiņa pagarināšanu, ko ar šo normu ir atļauts veikt.

71. Turklāt ar Dublinas III regulas 29. panta 4. punktu Komisijai ir piešķirtas tiesības noteikt vienādus nosacījumus attiecībā uz apspriešanos un informācijas apmaiņu starp dalībvalstīm, īpaši gadījumos, kad tiek veikta atlikta vai nokavēta pārsūtīšana. Šie vienādie nosacījumi tostarp ir noteikti ar īstenošanas regulas 9. pantu.

72. Pēc manām domām, no Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta un Regulas Nr. 1560/2003 9. panta, tos skatot kopsakarā, izriet, ka tad, ja ir pierādīts, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi, pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts *var*³⁰ vienpusēji pagarināt minētās regulas 29. pantā paredzēto sešu mēnešu termiņu, ilgākais, līdz astoņpadsmit mēnešiem, ar nosacījumu, ka tā nekavējoties *informē* otru dalībvalsti par pārsūtīšanas pārceļšanu atbilstoši īstenošanas regulas 9. pantā paredzētajai kārtībai. Saskaņā ar Regulas Nr. 1560/2003 9. panta 2. punktu tai tas ir jāizdara *pirms* Dublinas III regulas 29. panta 1. un 2. punktā noteiktā termiņa beigām.

73. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka Dublinas III regulas 29. panta 2. punkta otrais teikums un Regulas Nr. 1560/2003 9. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pārsūtīšanas termiņa pagarināšanai pietiek ar to, ka pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts pirms sešu mēnešu termiņa beigām informē atbildīgo dalībvalsti, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi, vienlaikus nosaucot konkrētu termiņu, līdz kura beigām tiks veikta pārsūtīšana un kurš nedrīkst pārsniegt astoņpadsmit mēnešus.

C. Par trešo prejudiciālo jautājumu

74. Ar trešo prejudiciālo jautājumu iesniedzējtiesa, pirmkārt, jautā Tiesai, vai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti nav pieļaujama, ja starptautiskās aizsardzības piešķiršanas gadījumā šajā dalībvalstī, ņemot vērā tad sagaidāmos dzīves apstākļus, minētajam pieteikuma iesniedzējam tur draudētu ievērojams risks piedzīvot necilvēcīgu un pazemojošu izturēšanos Hartas 4. panta izpratnē. Otrkārt, iesniedzējtiesa jautā, vai šāds jautājums ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā. Treškārt, tā jautā, pēc kādiem kritērijiem būtu jāvērtē personas, kam piešķirta starptautiskā aizsardzība, dzīves apstākļi.

75. Es pēc kārtas izskatīšu otro, pirmo un trešo šī prejudiciālā jautājuma daļu.

1. Ievada apsvērumi

76. Saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru atvasinātās Savienības tiesību normas, tostarp Dublinas III regulas normas, ir jāinterpretē un jāpiemēro, ievērojot Hartā garantētās pamattiesības. Hartas 4. pantā paredzētais necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās vai sodu aizliegums ir fundamentāli būtisks, jo tam, ņemot vērā, ka tas ir cieši saistīts ar Hartas 1. pantā minētās cilvēka cieņas ievērošanu, ir absolūts raksturs³¹.

29 Skat. *a contrario* Dublinas III regulas 29. panta 1. punktu, kurā ir skaidri paredzēta apspriešanās starp attiecīgajām dalībvalstīm.

30 Sešu mēnešu termiņa pagarināšana nenotiek automātiski.

31 Skat. spriedumu, 2017. gada 16. februāris, *C. K. u.c. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 59. punkts un tajā minētā judikatūra)*. Turklāt patvēruma meklētājiem piešķirtās tiesības ar Dublinas III regulu ir vēl vairāk nostiprinātas. Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2016. gada 7. jūnijs, *Ghezalbash (C-63/15, EU:C:2016:409, 34. punkts)*. Tiesas ieskatā necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes aizliegums, kas ir paredzēts Hartas 4. pantā, atbilst ECPAK 3. pantā noteiktajam un tādējādi tā nozīme un apjoms atbilstoši Hartas 52. panta 3. punktam ir tādi paši kā tie, kas ir paredzēti šajā konvencijā (spriedums, 2017. gada 16. februāris, *C. K. u.c., C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 67. punkts*). Turklāt no ECPAK 15. panta 2. punkta izriet, ka no ECPAK 3. panta nav iespējamas nekādas atkāpes, un Tiesa ir apstiprinājusi, ka, lai interpretētu Hartas 4. pantu, ir jāņem vērā Eiropas Cilvēktiesību tiesas (turpmāk tekstā – “ECT”) judikatūra par ECPAK 3. pantu (spriedums, 2017. gada 16. februāris, *C. K. u.c., C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 68. punkts*).

77. Kopējā Eiropas patvēruma sistēma tika izveidota apstākļos, kuri ļāva pieņemt, ka visas valstis, kas tajā piedalās, vai tās būtu dalībvalstis vai trešās valstis, ievēro pamattiesības, ieskaitot tiesības, kas izriet no Ženēvas konvencijas, kā arī no ECPAK, un ka dalībvalstis šajā ziņā var cita citai savstarpēji uzticēties. Šī savstarpējās uzticēšanās principa dēļ Savienības likumdevējs it īpaši pieņēma Dublinas III regulu. Šajos apstākļos Tiesa ir lēmusi, ka ir jāpieņem, ka attieksme pret patvēruma meklētājiem ikvienā dalībvalstī atbilst Hartas, Ženēvas konvencijas, kā arī ECPAK prasībām³².

78. Neraugoties uz šo atbilstības pieņēmumu, Tiesa ir arī nospriedusi, ka nevar izslēgt, ka kopējā Eiropas patvēruma sistēma noteiktā dalībvalstī praksē var sastapties ar lielām funkcionālām grūtībām, kas nozīmē, ka pastāv nopietns risks, ka pret patvēruma meklētājiem to nosūtīšanas uz šo dalībvalsti gadījumā izrādītā attieksme nebūs saderīga ar viņu pamattiesībām³³.

79. 2011. gada 21. decembra sprieduma *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865)* 99. punktā Tiesa skaidri precizē, “ka [Dublinas III regulas] piemērošana, pamatojoties uz neapstrīdamu pieņēmumu, ka par patvēruma pieteikuma izskatīšanu sākotnēji atbildīgajā valstī tiks ievērotas patvēruma meklētāja pamattiesības, nav saderīga ar dalībvalsts pienākumu [Dublinas III regulu] interpretēt un piemērot atbilstoši pamattiesībām”.

80. Līdz ar to ir runa par atbilstības pieņēmumu, kas ir apstrīdams.

81. 2011. gada 21. decembra spriedumā *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 86.–94. un 106. punkts)* Tiesa arī norādīja, ka patvēruma meklētāju pārsūtīšana Dublinas sistēmas ietvaros konkrētos apstākļos var nebūt saderīga ar Hartas 4. pantā paredzēto aizliegumu. Tad tā atzina, ka patvēruma meklētājam ir patiess risks tikt pakļautam necilvēcīgai vai pazemojošai attieksmei šī panta izpratnē, ja tas tiek pārsūtīts uz dalībvalsti, attiecībā uz kuru varētu būt nopietnas bažas, ka tajā pastāv *sistēmiskas problēmas patvēruma procedūrā un pieteikumu iesniedzēju uzņemšanas apstākļos*. Līdz ar to saskaņā ar minētajā pantā paredzēto aizliegumu Dublinas sistēmas ietvaros dalībvalstīm ir pienākums neveikt personu pārsūtīšanu uz kādu dalībvalsti, ja tās nevar nezināt, ka tajā pastāv šādas problēmas³⁴.

82. 2011. gada 21. decembra spriedums *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865)* tika taisīts analogiskā situācijā tai, kāda ir aplūkota ECT 2011. gada 21. janvāra spriedumā *M. S. S. pret Beļģiju un Grieķiju*³⁵ un kas attiecās uz ECPAK 3. pantu, proti, situācijā, kad Beļģijas iestādes bija veikušas patvēruma meklētāja pārsūtīšanu uz Grieķiju, kura bija par viņa patvēruma pieteikuma izskatīšanu atbildīgā dalībvalsts³⁶. 2011. gada 21. decembra sprieduma *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865)* 88. punktā Tiesa konstatēja, ka ECT it īpaši ir nolēmusi, ka Beļģijas Karaliste ir pārkāpusi ECPAK 3. pantu, pirmkārt, pakļaujot prasītāju draudiem, ko rada problēmas patvēruma

32 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2011. gada 21. decembris, *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 78.–80. punkts)*.

33 Skat. spriedumu, 2011. gada 21. decembris, *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 81. punkts)*.

34 Skat. spriedumu, 2017. gada 16. februāris, *C. K. u.c. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 60. punkts un tajā minētā judikatūra)*.

35 CE:ECHR:2011:0121JUD003069609.

36 Ir jānorāda, ka, vērtējot starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas apstākļus Grieķijā, ECT ņēma vērā pienākumus, kas Grieķijas iestādēm ir noteikti saskaņā ar Padomes Direktīvu 2003/9/EK (2003. gada 27. janvāris), ar ko nosaka obligātos standartus patvēruma meklētāju uzņemšanai (OV 2003, L 31, 18. lpp.) (ECT spriedums, 2011. gada 21. janvāris, *M. S. S. pret Beļģiju un Grieķiju, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, 263. punkts)*.

piešķiršanas procedūrā Grieķijā, jo Beļģijas iestādes zināja vai tām bija jāzina, ka šim prasītājam nav nekādu garantiju, ka Grieķijas iestādes nopietni izskatīs viņa patvēruma pieteikumu, un, otrkārt, pilnīgi apzināti pakļaujot prasītāju tādiem brīvības atņemšanas un dzīves apstākļiem, kas veido pazemojošu attieksmi³⁷.

83. Lai arī judikatūra, kas izriet no 2011. gada 21. decembra sprieduma *N. S. u.c.* (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865) un kas attiecas uz sistēmisku problēmu patvēruma procedūrā un pieteikumu iesniedzēju uzņemšanas apstākļos esamību dalībvalstī, kura saņem pieprasījumu, 2013. gadā tika kodificēta ar Dublinas III regulas 3. panta 2. punkta otro daļu, Tiesa tomēr ir nospriedusi, ka no tā nevar tikt secināts, ka jebkurš atbildīgās dalībvalsts pieļauts pamattiesību pārkāpums ietekmē pārējo dalībvalstu pienākumus ievērot Dublinas III regulas tiesību normas³⁸. Ar Dublinas III regulas mērķiem un sistēmu nebūtu saderīgi, ja ar vismazāko kopējās patvēruma sistēmas normu pārkāpumu pietiktu, lai pilnībā tiktu liegta patvēruma meklētāja nosūtīšana uz faktiski atbildīgo dalībvalsti³⁹.

84. Attiecībā uz riskiem, kas saistīti ar *pašu* starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja *pārsūtīšanu*, Tiesa 2017. gada 16. februāra sprieduma *C. K. u.c.* (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127) 65. punktā lēma, ka tā ir veicama tikai tādos apstākļos, kad var tikt izslēgts, ka šī pārsūtīšana izraisīs patiesu risku ieinteresētajai personai piedzīvot necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Hartas 4. panta izpratnē. Šajā ziņā Tiesa ņēma vērā attiecīgās personas īpaši smago veselības stāvokli⁴⁰, kas varēja būt par iemeslu tam, ka viņš nevar tikt pārsūtīts uz citu dalībvalsti, turklāt pat tad, kad pieprasījuma iesniedzējā dalībvalstī nebija sistēmisku problēmu patvēruma procedūrā un patvēruma meklētāju uzņemšanas apstākļos.

37 Savā spriedumā ECT lēma, ka *dziļa materiālā trūkuma* situācija var būt problemātiska no ECPAK 3. panta viedokļa. Pēc tam tā secināja, ka situācija, kādā atradās attiecīgais prasītājs, bija īpaši smaga. ECT norādīja, ka “[prasītājs ir paskaidrojis, ka viņš] mēnešiem ilgi ir dzīvojis visdziļākajā trūkumā un nav varējis apmierināt savas pamatvajadzības – pēc pārtikas, mazgāšanās un mājokļa. Turklāt papildus tam ir pastāvējušas nemitīgas bailes par to, ka viņam uzbruks un viņu apzags, kā arī tas, ka nav bijis nekādu izredžu, ka viņa situācija varētu uzlaboties” (ECT spriedums, 2011. gada 21. janvāris, *M. S. S. pret Beļģiju un Grieķiju*, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, 252.–254. punkts). Šī sprieduma 263. punktā ECT lemja, ka Grieķijas iestādes “nav pienācīgi ņēmušas vērā prasītāja kā patvēruma meklētāja neaizsargātību, un tās savas pasivitātes dēļ ir jāuzskata par atbildīgām par apstākļiem, kādos viņš bija mēnešiem ilgi, dzīvodams uz ielas, bez līdzekļiem, bez piekļuves labiercībām un bez kādām iespējām nodrošināt savas pamatvajadzības. Tiesa uzskata, ka prasītājs ir cietis no pazemojošas attieksmes, kas liecina par viņa cieņas neievērošanu, un ka šī situācija, bez šaubām, viņā radīja baiļu, satraukuma un nepilnvērtības izjūtas, kas var novest līdz bezcerībai. Tā uzskata, ka šādi dzīves apstākļi kopā ar ilgstošu nedrošību, kādā viņš bija, un pilnīgu izredžu trūkumu par situācijas uzlabošanas atbilda [situācijas] nopietnības līmenim, kāds ir paredzēts [ECPAK] 3. pantā”.

38 Skat. spriedumu, 2011. gada 21. decembris, *N. S. u.c.* (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 82. punkts).

39 Spriedums, 2011. gada 21. decembris, *N. S. u.c.* (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 84. punkts).

40 Spriedums, 2017. gada 16. februāris, *C. K. u.c.* (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 71., 73. un 96. punkts). Šajā lietā Tiesa lēma, ka nebija nopietnu iemeslu uzskatīt, ka atbildīgajā dalībvalstī pastāv sistēmiskas problēmas patvēruma procedūrā un patvēruma meklētāju uzņemšanas apstākļos. Tomēr Tiesa nosprieda, ka nevar tikt izslēgts, ka patvēruma meklētāja ar īpaši smagu veselības stāvokli pārsūtīšana pati par sevi varētu izraisīt patiesu necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes risku Hartas 4. panta izpratnē, un tas tā ir neatkarīgi no uzņemšanas kvalitātes un pieejamās aprūpes par tā pieteikuma izskatīšanu atbildīgajā dalībvalstī. Tiesa uzskatīja, ka apstākļos, kad, pārsūtot patvēruma meklētāju ar īpaši smagu psihisku vai fizisku saslimšanu, tiek radīts patiens un pierādīts risks, ka viņa veselības stāvoklis varētu ievērojami un neatgriezeniski pasliktināties, šāda pārsūtīšana ir necilvēcīga un pazemojoša attieksme šī panta izpratnē. Tiesa piebilda, ka pārsūtītās dalībvalsts iestādēm – un attiecīgajā gadījumā tās tiesām – ir jāklieš jebkādas pamatotas šaubas par pārsūtīšanas ietekmi uz attiecīgās personas veselības stāvokli, veicot nepieciešamos piesardzības pasākumus, lai tās pārsūtīšana notiktu apstākļos, kas ļauj pienācīgi un pietiekami aizsargāt šīs personas veselības stāvokli. Gadījumā, kad, ņemot vērā īpaši smago attiecīgā patvēruma meklētāja saslimšanu, ar minēto piesardzības pasākumu veikšanu nepietiktu, lai nodrošinātu, ka viņa pārsūtīšana neizraisīs patiesu viņa veselības stāvokļa būtiskas un neatgriezeniskas pasliktināšanās risku, attiecīgās dalībvalsts iestādēm ir jāaptur šīs personas pārsūtīšanas izpilde, turklāt uz tik ilgu laiku, kamēr viņa veselības stāvoklis nekļūst atbilstošs šādi pārsūtīšanai.

85. Šī sprieduma 91. punktā Tiesa skaidri noraidīja Komisijas argumentu, ka no Dublīnas III regulas 3. panta 2. punkta otrās daļas izrietot, ka vienīgi sistēmisku problēmu esamība atbildīgajā dalībvalstī var ietekmēt pienākumu pārsūtīt patvēruma meklētāju uz atbildīgo dalībvalsti⁴¹.

86. Šajā ziņā Tiesa uzsvēra Hartas 4. panta, kurā aizliegta jebkāda veida necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās, vispārējo raksturu un to, ka ar šī aizlieguma absolūto raksturu būtu acīmredzami nesaderīgi, ka dalībvalstis varētu neievērot patvēruma meklētāja piedzīvotu patiesu un pierādītu necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās risku, aizbildinoties ar to, ka tas neizriet no sistēmiskas problēmas atbildīgajā dalībvalstī⁴².

87. 2017. gada 16. februāra sprieduma *C. K. u.c. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127)* 95. punktā ir precizēts, ka ar neiespējamību veikt pārsūtīšanu šajā lietā aplūkojamajos apstākļos “*pilnībā tiek respektēts savstarpējās uzticēšanās princips*, jo tā ne tikai neietekmē prezumpciju par cilvēktiesību pastāvēšanu katrā dalībvalstī, bet arī nodrošina, ka dalībvalstis pienācīgi ņem vērā tādas izņēmuma situācijas, kāda tiek aplūkota šajā spriedumā. *Turklāt, ja dalībvalsts veiktu patvēruma meklētāja pārsūtīšanu šādās situācijās, tad par no tā izrietošo necilvēcīgo un pazemojošo attieksmi tieši vai netieši būtu atbildīgas nevis atbildīgās dalībvalsts iestādes, bet tikai pirmā dalībvalsts*”⁴³.

88. Šī piesardzīgā pieeja, kas uzsver pamatprincipu un cilvēktiesību aizsardzību, atspoguļo arī ECT judikatūru. 2014. gada 4. novembra sprieduma *Tarakhel* pret Šveici (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712) 126. punktā [ECT] atgādina, “ka personas iebildums, saskaņā ar kuru tās nosūtīšana atpakaļ uz trešo valsti to pakļaujot ar [ECPAK] 3. pantu aizliegtas izturēšanās riskam, valsts iestādei obligāti ir rūpīgi jāpārbauda”.

89. Atšķirībā no apstākļiem lietās, kurās ir taisīts 2011. gada 21. decembra spriedums *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865)* un 2017. gada 16. februāra spriedums *C. K. u.c. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127)* un kuras attiecās, pirmajā gadījumā, uz sistēmiskām problēmām patvēruma procedūrā un pieteikumu iesniedzēju uzņemšanas apstākļos un, otrajā gadījumā, uz pašu starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšanu, pamatlieta attiecas uz tādas situācijas ņemšanu vērā, kas varētu rasties pēc starptautiskās aizsardzības piešķiršanas atbildīgajā dalībvalstī.

90. Šo iepriekš minēto apstākli Tiesa vēl nav skatījusi.

41 Norādišu, ka 2014. gada 4. novembra spriedumā *Tarakhel* pret Šveici, CE:ECHR:2014:1104JUD002921712, ECT lēma, ka, lai pārbaudītu, vai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšana, piemērojot Dublīnas sistēmu, ir uzskatāma par necilvēcīgu vai pazemojošu attieksmi, ir jānoskaidro, vai, ņemot vērā vispārējo situāciju patvēruma meklētāju uzņemšanas pasākumu sistēmā atbildīgajā dalībvalstī un prasītāju īpašo situāciju, ir nopietni un pierādīti iemesli uzskatīt, ka nosūtīšanas atpakaļ uz Itāliju gadījumā prasītājiem būtu risks piedzīvot attieksmi, kas būtu pretrunā ECPAK 3. pantam. ECT lēma, ka attiecīgajā laikposmā situācija Itālijā nekādi nevar tikt salīdzināta ar situāciju Grieķijā laikposmā, uz kuru attiecas 2011. gada 21. janvāra spriedums *M. S. S. pret Beļģiju un Grieķiju* (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609), un ka šajā lietā izmantojamā pieeja nevar būt tāda pati kā minētajā spriedumā. Tomēr ECT nosprieda, ka tad, ja prasītāji (pāris ar sešiem nepilngadīgiem bērniem, no kuriem pēdējiem minētajiem bija īpaša aizsardzība viņu īpašo vajadzību un ārkārtējās neaizsargātības dēļ) tiktu nosūtīti atpakaļ uz Itāliju, bet Šveices iestādes no Itālijas iestādēm iepriekš nebūtu saņēmušas individuālu garantiju, pirmkārt, par bērnu vecumam atbilstošu uzņemšanu un, otrkārt, par ģimenes vienotības saglabāšanu, tas būtu ECPAK 3. panta pārkāpums.

42 Skat. spriedumu, 2017. gada 16. februāris, *C. K. u.c. (C-578/16 PPU, EU:C:2017:127, 93. punkts)*.

43 Mans izcēlums.

2. Par trešā prejudiciālā jautājuma otro daļu⁴⁴

a) Lietas dalībnieku apsvērumi

91. Itālijas valdība ir paudusi apsvērumus tikai par trešo prejudiciālo jautājumu. Tā uzskata, ka uz atbildīgo dalībvalsti attiecinātās apgalvotās sistēmiskās problēmas, kā tās ir izklāstījuši iesniedzējtiesa, patiesībā attiecoties uz šajā valstī spēkā esošo sociālās aizsardzības sistēmu un tādējādi neesot uzskatāmas par Hartas 4. panta pārkāpumu, bet, attiecīgā gadījumā, par Hartas 34. un 35. panta un Direktīvas 2011/95 normu pārkāpumu.

92. Itālijas valdības ieskatā iesniedzējtiesa pamatojas uz hipotētisku “sistēmisku problēmu”, kas neattiecoties ne uz patvēruma procedūru, ne uz patvēruma meklētāju uzņemšanas apstākļiem, bet gan uz vēlāku posmu, proti, uz to patvēruma meklētāju, kuriem ir piešķirta starptautiskā aizsardzība, uzturēšanos dalībvalsts teritorijā. Apgalvotais risks tādējādi šķietot hipotētisks, jo *A. Jawo* ir tāda patvēruma meklētāja situācijā, kura starptautiskās aizsardzības pieteikums vēl nav izskatīts un lēmums par to nav pieņemts.

93. Vācijas valdības ieskatā saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru atvasinātās Savienības tiesību normas, tostarp Dublinas III regulas normas, ir jāinterpretē un jāpiemēro, ievērojot Hartā garantētās pamattiesības.

94. Pamatojoties uz to, Vācijas valdība uzskata, ka personas, kurai ir piešķirtas tiesības saņemt starptautisko aizsardzību, dzīves apstākļi ir jāvērtē atbilstoši Direktīvai 2011/95. Tā norāda, ka Direktīvā 2013/33 ir noteikti vienoti obligātie standarti starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai, savukārt Direktīvā 2011/95, kā arī Ženēvas konvencijā ir paredzēts valsts režīms vai vienlīdzīga attieksme salīdzinājumā ar trešo valstu valstspiederīgajiem atbildīgajā dalībvalstī. Vācijas valdības ieskatā “ši īpatnība ir [...] jāņem vērā, vērtējot personu, kurām piešķirta starptautiskā aizsardzība, dzīves apstākļus, ja ir jāvērtē, vai šie dzīves apstākļi ir pieņemami, ņemot vērā Hartas 4. pantu. Šis izņēmuma rakstura leģislatīvās metodes izvēle⁴⁵ ietekmē arī Savienības pamattiesību piemērošanas jomu. Saskaņā ar Hartas 51. panta 1. punkta pirmo teikumu Savienības pamattiesības tiek piemērotas tikai tad, ja tiek īstenoti Savienības tiesību akti. Līdz ar to pasākumi, kuri nav iekļauti Direktīvā [2011/95] un saistībā ar kuriem dalībvalstis rīkojas atbilstoši savai kompetencei, neietilpst Hartas piemērošanas jomā [un] primāro tiesību (šajā gadījumā Hartas 4. panta) kritērijs ir spēkā tikai tiktāl, ciktāl Savienības sekundārajās tiesībās tiek noteiktas prasības dalībvalstīm”.

95. Vācijas valdība piebilst, ka iesniedzējtiesa pamatojas uz kļūdainu interpretāciju par Savienības pamattiesību piemērošanas jomu, uzskatīdama, ka, vērtējot personu, kurām ir piešķirta starptautiskā aizsardzība, dzīves apstākļus, valsts tiesa varētu vērtēt ne tikai to, vai ir ievērots pamatlīmenis, kas Savienības tiesībās ir noteikts ar Direktīvu 2011/95, bet arī jautājumu par iespējamu Hartas 4. panta pārkāpumu. Turklāt Vācijas valdības ieskatā patvēruma pieteikuma materiāltiesiska izvērtēšana ir jāveic tikai atbildīgajai dalībvalstij, un nav skaidrs, uz kādiem faktiem pamatojoties pārsūtītāja dalībvalsts varētu iepriekš veikt šo izvērtēšanu, lai droši noteiktu, ka atbildīgā dalībvalsts piešķirs vai nepiešķirs [starptautisko aizsardzību].

44 Kā norādīju šo secinājumu 75. punktā, es vispirms vērtēju iesniedzējtiesas uzdotā trešā jautājuma otro daļu.

45 Proti, valsts režīms vienotu obligāto standartu vietā.

96. Nīderlandes valdības ieskatā pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts nevar tikt atzīta par atbildīgu par tādu necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Hartas 4. panta izpratnē, kuru varētu būt piedzīvojis kāds starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs laikposmā pēc patvēruma procedūras, jo pārsūtīšana nav tā, kas tieši pakļauj pieteikuma iesniedzēju šai attieksmei. Atbildība par situāciju, kādā starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs “atradīsies *pēc* patvēruma procedūras, gulstas *tikai un vienīgi* uz dalībvalsti, kas saskaņā ar Dublinas regulu tiek noteikta par to, kurai ir jāizskata patvēruma pieteikums un jāuzņemas ar to saistītie pienākumi”.

97. Apvienotās Karalistes valdības ieskatā ir skaidrs, ka patvēruma meklētājam piešķirtā iespēja pārsūdzēt pārsūtīšanas lēmumu, norādot uz dzīves apstākļiem atbildīgajā dalībvalstī *pēc* starptautiskās aizsardzības piešķiršanas, pārsniegtu Dublinas sistēmas piemērošanas jomu. Pirmkārt, Dublinas III regulas teksts neapstiprinot šādu paplašinātu interpretāciju. Otrkārt, Dublinas sistēmas mērķis esot noteikt dalībvalsti, kas ir atbildīga par patvēruma pieteikuma izskatīšanu, bet tā neattiecoties uz patvēruma pieteikuma [izskatīšanas] iznākumu vai patvēruma meklētāju situāciju pēc starptautiskās aizsardzības piešķiršanas gadījumā, ja pieteikums tiek apmierināts. Treškārt, patvēruma pieteikuma [izskatīšanas] iznākums no brīža, kad patvēruma meklētājs atrodas atbildīgajā dalībvalstī, esot neskaidrs. Ceturtkārt, Apvienotās Karalistes valdība uzskata, ka norādīt uz dzīves apstākļiem pēc starptautiskās aizsardzības piešķiršanas, lai pārsūdzētu lēmumu, ir pārāgri. Tā norāda, ka var paiet ilgs laiks, pirms pārsūtīšana tiek veikta un vēlāk tiek izskatīts patvēruma pieteikums, un dzīves apstākļi šajā laikposmā var arī būtiski mainīties. Apvienotās Karalistes valdības ieskatā, ja starptautiskās aizsardzības saņēmējs pēc šīs aizsardzības saņemšanas saskartos ar tādas izturēšanās risku, kas būtu pretrunā Hartas 4. pantam, viņam tad būtu iespējams lūgt tiesību aizsardzību tiesā uzņēmējā dalībvalstī ar nosacījumu, ka tiek piemērotas Savienības tiesības.

98. Ungārijas valdība uzskata, ka Dublinas III regulas piemērošanas jomā ietilpst laikposms, kas atbilst tās procedūras īstenošanai, kurā tiek noteikta dalībvalsts, kas ir atbildīga par starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, turpretī tajā nav ietverti noteikumi attiecībā uz turpmāko laikposmu. Minētās valdības ieskatā apstākļi pēc pārsūtīšanas un pēc starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanas nepieder ne pie viena no apstākļiem, kas ir jāvērtē saistībā ar Dublinas III regulas 3. panta 2. punktu. Tā norāda, ka dzīves apstākļus pēc pieteikuma izskatīšanas nav iespējams izvērtēt objektīvi, jo dalībvalstu sociālās sistēmas nav salīdzināmas, un nav tāda valsts risinājuma, kura piemērotība nevarētu tikt apstrīdēta. Šīs pašas valdības ieskatā tādējādi būtībā ir pieļaujams jautājums, kā valsts iestāde vai tiesa varētu pamatot savu lēmumu par pārsūtīšanas atteikumu “Dublinas” sistēmas ietvaros, ja jau iepriekš būtu jāizvērtē, pirmkārt, vai pieteikuma iesniedzējs tiks atzīts par bēgli atbildīgajā dalībvalstī un, otrkārt, vai konkrētajā gadījumā pastāv paties risks, ka dzīves apstākļi, iespējams, nebūs apmierinoši.

99. Komisija uzskata, ka Dublinas III regula pat tad, ja tā tiek interpretēta, ņemot vērā Hartas 4. pantu, neliek dalībvalstīm, pirmkārt, skatīt jautājumu, vai starptautiskās aizsardzības saņēmēji *pēc* viņu patvēruma procedūras beigām būs pakļauti konkrētam riskam ieslgt nabadzībā un tādējādi atbilstoši minētajai regulai veiktās pārsūtīšanas procedūras ietvaros piedzīvot attieksmi, kas ir pretrunā cilvēka cieņai, un, otrkārt, apturēt individuālās pārsūtīšanas šādu iemeslu dēļ. Tā turpretī uzskata, ka tiktāl, ciktāl atbildīgā dalībvalsts izpilda savus pienākumus pret aizsardzības saņēmējiem atbilstoši Ženēvas konvencijai un Direktīvai 2011/95, proti, it īpaši, ciktāl šī dalībvalsts tiem faktiski *ar vienlīdzīgiem nosacījumiem* nodrošina pieejamību izglītībai, nodarbinātībai, sociālajai palīdzībai, mājoklim un medicīniskajai aprūpei, pārējās dalībvalstis var paļauties uz to, ka šī valsts un tās sabiedrība kopumā velta pietiekamas pūles, lai pat pret trūcīgām personām netiktu piemērota necilvēcīga vai pazemojoša izturēšanās Hartas 4. panta izpratnē.

b) Analīze

100. Iesniedzējtiesa jautā Tiesai, vai pieprasījuma iesniedzējas dalībvalsts pirms pārsūtīšanas veikts izvērtējums par to, vai attiecīgajai personai dalībvalstī, kas saņem pieprasījumu, pastāv patiesi un pierādīti necilvēcīgas vai pazemojošas attieksmes riski, kas varētu atklāties pēc iespējamās starptautiskās aizsardzības piešķiršanas, ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā vai arī, gluži pretēji, tā varētu uzskatīt, ka minētie riski ir pārāk tāli un līdz ar to šo risku izvērtēšana un to ņemšana vērā ir pāragra⁴⁶.

101. Hartas 51. panta 1. punktā ir paredzēts, ka tās noteikumi attiecas uz dalībvalstīm tikai tad, ja tās īsteno Savienības tiesības. No tā izriet, ka Hartas 4. pants par necilvēcīgas vai pazemojošas izturēšanās un sodu aizliegumu noteikti ir jāievēro dalībvalstīm, kad tās pārsūta starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uz atbildīgo dalībvalsti, piemērojot Dublīnas III regulas 29. pantu⁴⁷.

102. Kad dalībvalsts pārsūta starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju, tā īsteno Dublīnas III regulas 29. pantu, nevis Direktīvas 2011/95 normas. No tā izriet, ka Vācijas valdības apsvērumi, saskaņā ar kuriem Harta uz šo lietu neattiecas, ja Direktīvā 2011/95 dalībvalstīm nav noteiktas prasības, nav atbilstīgi.

103. Attiecībā uz Itālijas valdības apsvērumiem par Hartas 34. un 35. pantu ir jānorāda, ka iesniedzējtiesa nav uzdevusi jautājumus par šīm tiesību normām. Turklāt es uzskatu, ka, eventuāli piemērojot šīs normas, nebūtu jānoraida Hartas 4. panta piemērošanas atbilstība.

104. Tāpat papildus tam, ka Hartas 4. pantā ietvertajam aizliegumam ir vispārējs un absolūts raksturs, kas prasa šo normu piemērot plaši, ir jāatgādina, ka Tiesa 2011. gada 21. decembra spriedumā *N. S. u.c.* (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865) konstatēja, ka *kopējās Eiropas patvēruma sistēmas* pamatā ir savstarpēja uzticēšanās un pieņēmums, ka pārējās dalībvalstis ievēros Savienības tiesības, it īpaši pamattiesības, kas tādējādi principā pieļauj starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju pārsūtīšanu uz kompetento dalībvalsti, piemērojot Dublīnas sistēmu.

105. Šajā ziņā no 2011. gada 21. decembra sprieduma *N. S. u.c.* (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865) 84. un 85. punkta izriet, ka savā kopējās Eiropas patvēruma sistēmas analizē Tiesa ir ņēmusi vērā ne tikai Direktīvu 2003/9, bet arī Padomes Direktīvu 2004/83/EK (2004. gada 29. aprīlis) par obligātajiem standartiem un statusu, lai trešo valstu pilsoņus vai bezvalstniekus atzītu par bēgļiem vai personām, kam kādā citā veidā vajadzīga starptautiska aizsardzība, un par sniegtās aizsardzības apjomu⁴⁸, kā arī Padomes Direktīvu 2005/85/EK (2005. gada 1. decembris) par minimāliem standartiem attiecībā uz dalībvalstu procedūrām, ar kurām piešķir un atņem bēgļa statusu⁴⁹.

106. Ir jāuzsver, ka Direktīvā 2004/83, tāpat kā Direktīvā 2011/95, ar ko tā ir aizstāta, bija ietverti noteikumi par attieksmi pret starptautiskās aizsardzības⁵⁰ saņēmējiem un tajā bija noteikti it īpaši obligātie standarti attiecībā uz izglītības, sociālās aizsardzības, veselības aprūpes un mājokļa pieejamību konkrētajai personai. Tieši par šo sociālo tiesību pieejamību Itālijā ir runa pamatlietā.

46 Iesniedzējtiesa uzskata, ka ar kopējo Eiropas patvēruma sistēmu netiek regulēti vienīgi starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanas posms un šādas aizsardzības piešķiršanas procedūra. Šai sistēmai būtu jāņem vērā arī personas, kurām atbildīgā dalībvalsts procedūras rezultātā ir piešķirusi starptautisko aizsardzību. Šī tiesa uzskata, ka, pārbaudot, vai dalībvalstī pastāv sistēmiskas problēmas Dublīnas III regulas 3. panta 2. punkta otrās daļas izpratnē, nedrīkst tikt atbildēti vienīgi uz jautājumu, vai uzņemšanas apstākļiem pašas procedūras laikā nepiemīt šādi trūkumi, bet ir jātiec izvērtētam arī stāvoklim pēc tās. “[...] Minētā obligātas sekas tādas ir tādas, ka sistēmiskas problēmas, kas neatbilst cilvēka cieņai, kaut vai tikai vienā posmā kopumā izraisa to, ka attiecīgās personas nevar tikt pārsūtītas procedūras veikšanai uz principā atbildīgo dalībvalsti, ja attiecīgajām personām šajā gadījumā draudētu paties risks piedzīvot sliktu attieksmi [Hartas] 4. panta izpratnē.”

47 Šajā nozīmē skat. spriedumu, 2011. gada 21. decembris, *N. S. u.c.* (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 64.–69. punkts).

48 OV 2004, L 304, 12. lpp. Direktīva 2004/83 ir atcelta un aizstāta ar Direktīvu 2011/95.

49 OV 2005, L 326, 13. lpp. Direktīva 2005/85 ir atcelta un aizstāta ar Direktīvu 2013/32.

50 Vai alternatīvās aizsardzības.

107. Turklāt starptautiskās aizsardzības pieteikumu izskatīšana un šīs aizsardzības iespējamā piešķiršana skaidri seko atbildīgās dalībvalsts noteikšanai saskaņā ar Dublīnas III regulu.

108. Lai gan katru posmu raksturo īpaši noteikumi un termiņi, es uzskatu, ka atbildīgās dalībvalsts noteikšana, starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšana un šīs aizsardzības iespējamā piešķiršana kopā veido kopējo Eiropas patvēruma sistēmu. Visi šie atsevišķie posmi ir secīgi un nesaraujami saistīti. Pamatlietā aplūkojamajos apstākļos, kuros tiek apgalvots, ka atbildīgajā dalībvalstī pastāv necilvēcīgas un pazemojošas attieksmes risks, būtu mākslīgi nošķirt posmus, kas saistīti ar starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšanu, ar viņa uzņemšanu un pieteikuma izskatīšanu, no posma, kas saistīts ar starptautiskās aizsardzības piešķiršanu, it īpaši ņemot vērā visu šo posmu tuvumu laika ziņā⁵¹. No tā izriet, ka, apstrīdot pārsūtīšanas lēmumu, īstenota atsaukšanās uz patiesu risku, ka pēc starptautiskās aizsardzības piešķiršanas varētu tikt pārkāpts Hartas 4. pants, manuprāt, neizraisītu pārāgru izskatīšanu.

109. Turklāt, ņemot vērā, ka dalībvalstīm pirms starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšanas atbilstoši Dublīnas III regulas 29. pantam ir pienākums pārbaudīt patvēruma procedūru un uzņemšanas apstākļus atbildīgajā dalībvalstī, ņemot vērā Hartas 4. pantu, ja tiek apgalvota ar to saistīta sistēmisku problēmu esamība pēdējā minētajā dalībvalstī⁵², Ungārijas un Vācijas valdību arguments, saskaņā ar kuru dalībvalstis nespējot pārbaudīt starptautiskās aizsardzības saņēmēja dzīves apstākļus citās dalībvalstīs, ir jānoraida. Turklāt šāda atteikšanās no atbildības, pamatojoties uz praktisku līdzekļu trūkumu, acīmredzami ir pretrunā ECT judikatūrai, kas nosaka valstu iestādēm pienākumu veikt “rūpīgu kontroli”⁵³.

110. Ņemot vērā iepriekš minēto, es uzskatu, ka Savienības tiesību piemērošanas jomā ietilpst jautājums par to, vai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti atbilstoši Dublīnas III regulas 29. pantam nav pieļaujama, ja starptautiskās aizsardzības piešķiršanas gadījumā šajā valstī, ņemot vērā tad sagaidāmos dzīves apstākļus, minētajam pieteikuma iesniedzējam tur draudētu paties un pierādīts risks piedzīvot izturēšanos, kāda ir norādīta Hartas 4. pantā.

3. Par trešā prejudiciālā jautājuma pirmo daļu

111. Manuprāt, no manas atbildes uz iesniedzējtiesas trešā jautājuma otro daļu un, it īpaši, no Hartas 4. pantā noteiktā necilvēcīgas un pazemojošas izturēšanās aizlieguma vispārējā un absolūtā rakstura izriet, ka uz trešā jautājuma pirmo daļu ir jāatbild, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti atbilstoši Dublīnas III regulas 29. pantam nav pieļaujama, ja starptautiskās aizsardzības piešķiršanas gadījumā šajā valstī, ņemot vērā tad sagaidāmos dzīves apstākļus, minētajam pieteikuma iesniedzējam tur draudētu nopietns risks piedzīvot tādu izturēšanos, kāda ir norādīta Hartas 4. pantā. Līdz ar to starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšana atbilstoši Dublīnas III regulai var tikt veikta tikai tādos apstākļos, kad ir izslēgts, ka šī pārsūtīšana izraisīs patiesu un pierādītu risku, ka attiecīgā persona pēc starptautiskās aizsardzības piešķiršanas varētu piedzīvot necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Hartas 4. panta izpratnē.

51 Saskaņā ar Direktīvas 2013/32 31. panta 3. punktu “dalībvalstis nodrošina, ka izskatīšanas procedūra tiek pabeigta sešos mēnešos pēc pieteikuma iesniegšanas”. Atbilstoši šai pašai tiesību normai *sešu mēnešu termiņš sākas no brīža, kad par šī pieteikuma izvērtēšanu atbildīgā dalībvalsts ir noteikta* saskaņā ar Dublīnas III regulu un pieteikuma iesniedzējs atrodas minētās dalībvalsts teritorijā, un kompetentā iestāde par viņu ir uzņēmusies atbildību.

52 Skat. Dublīnas III regulas 3. panta 2. punkta otro daļu.

53 Skat. 2014. gada 4. novembra sprieduma *Tarakhel* pret Šveici (CE:ECHR:2014:1104JUD002921712) 126. punktu.

4. Trešā prejudiciālā jautājuma trešā daļa

112. Trešā jautājuma trešajā daļā iesniedzējtiesa Tiesai jautā par Savienības tiesību kritērijiem, saskaņā ar kuriem ir jāvērtē, kādi dzīves apstākļi dalībvalstī ir personai, kam tajā ir piešķirtas tiesības uz starptautisko aizsardzību.

113. Iesniedzējtiesa norāda, ka ar Direktīvu 2011/95 “attiecībā uz aizsardzības saņēmēja dzīves apstākļiem parasti ir solīts tikai valsts režīms [izņemot Direktīvas 2011/95 32. pantu, kurš attiecas uz izmitināšanas vietu pieejamību un kurā ir prasīta tikai vienlīdzīga attieksme salīdzinājumā ar citu trešo valstu valstspiederīgajiem], un ka atbilstoši Savienības tiesībām saskaņā ar kopējo Eiropas patvēruma sistēmu nav noteikti nekādi konkrēti (minimālie) standarti. Valsts režīms tomēr var nebūt pietiekams, pat ja standarti valsts pilsoņiem vēl būtu cilvēka cieņai atbilstoši. Savienībai aizvien ir jāņem vērā, ka ir runa par personām, kas parasti ir neaizsargātas un izrautas no savas sociālas vides, katrā ziņā – par personām, kurām ir daudz apgrūtinājumu un kurām ir grūti, pat neiespējami patstāvīgi efektīvi izmantot tiesības, kas uzņēmējas valsts tiesību sistēmā tām teorētiski ir garantētas. Šīm personām tāpēc vispirms ir jānonāk vienlīdzīgā vai līdzīgā faktiskā stāvoklī kā tas, kādā ir jābūt vietējiem iedzīvotājiem, ja tie vēlas pieprasīt šo tiesību izmantošanu. Šis jautājums par sociālo kontekstu ir nepieciešamais priekšnoteikums, lai valsts režīma princips būtu pamatots un reālistisks. Tāpēc Direktīvas 2011/95 34. pantā dalībvalstīm pamatoti ir prasīts nodrošināt efektīvu piekļuvi integrācijas programmām, kurām ir īpaša kompensējoša funkcija, turklāt bez nosacījumiem un ierobežojumiem”⁵⁴.

114. Iesniedzējtiesa turklāt norāda, ka tās rīcībā tostarp ir Šveices Bēgļu palīdzības organizācijas detalizētais 2016. gada augusta pētījuma ziņojums “Uzņemšanas apstākļi Itālijā” (skat. 32. un nākamās lpp.)⁵⁵ (turpmāk tekstā – “Šveices Bēgļu palīdzības organizācijas ziņojums”), “kurā ir ietvertas konkrētas norādes uz to, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem var draudēt risks dzīvot pilnīgā sociālā atstumtībā, bez pajumtes un ieslīgt nabadzībā” šajā dalībvalstī. “Šveices Bēgļu palīdzības organizācija ir vairākkārt uzsvērusi, ka pilnīgi nepietiekami attīstītā sociālā sistēma lielā mērā ir izskaidrojama ar ģimenes struktūrās pastāvošo atbalstu jeb, citiem vārdiem sakot, ka tikai šī atbalsta dēļ trūkums Itālijas iedzīvotāju vidū nav vispārēja problēma. Taču starptautiskās aizsardzības saņēmēju gadījumā šāda ģimenes struktūrās pastāvoša atbalsta vispār nav.”

a) Lietas dalībnieku apsvērumi

115. A. Jawo uzskata, ka nav “nekādas jēgas attiecīgo personu pārvietot uz valsti, kurā apstākļi patvēruma meklētājiem patiešām ir pieņemami, toties to personu apstākļi, kurām ir tiesības uz aizsardzību, ir kritikas vērti. Šajos apstākļos patvēruma procedūras pozitīvs rezultāts tādējādi izraisītu attiecīgās personas tiesiskās situācijas pasliktināšanos. Tas būtu absurdi. Tas arī pierāda, ka apgalvojums, saskaņā ar kuru patvēruma meklētājiem Itālijā nav nekāda riska piedzīvot izturēšanos, kas ir aizliegta ar Hartas 4. pantu, nevar būt pareizs”.

116. Itālijas valdība uzskata, ka iesniedzējtiesa apšaubā valsts sociālās integrācijas sistēmas piemērotību, lai gan tās iespējamajām nepilnībām pašām par sevi neesot nozīmes, piemērojot ECPAK 3. pantu. Tā uzskata, ka nevar būt runas par necilvēcīgu vai pazemojošu attieksmi, ja pastāv sociālās aizsardzības sistēma, uz kuru pamatojoties valsts starptautiskās aizsardzības saņēmējiem nodrošina tādas pašas tiesības un garantijas kā tās, kas tiek nodrošinātas šīs valsts pašas valstspiederīgajiem, tāpēc vien, ka kompensējošie integrācijas pasākumi, kuri ir ieviesti minēto aizsardzības saņēmēju īpašā vājuma un neaizsargātības dēļ, nav tādi paši, kādi ir noteikti citās valstīs, vai arī tiem ir zināmas nepilnības. Itālijas valdības ieskatā problēmām ir jābūt tādām, kas *in concreto* liedz (vai var liegt ar pietiekamu

⁵⁴ Iesniedzējtiesa piebilst, ka “konkrēti tas nozīmē arī to, ka šai kopējai Eiropas patvēruma sistēmai ir jānodrošina vismaz atbilstoša integrācijas programma, kurā ir pienācīgi ņemtas vērā attiecīgā personu loka problēmas, lai katrā ziņā faktiski, nevis tikai teorētiski garantētu un nodrošinātu valsts režīmu, kas var izpausties kā dažādas prasības atkarībā no dalībvalsts. Šis standarts ir bēgļu tiesību un cilvēktiesību minimālais standarts Savienības tiesību kontekstā” (tās apsvērumu 25. punkts).

⁵⁵ Pieejams šādā interneta vietnē: <http://www.asylumineurope.org/sites/default/files/resources/160908-sfh-bericht-italien-f.pdf>.

iespējamības pakāpi) starptautiskās aizsardzības saņēmējam izmantot tam piešķirtās tiesības, saņemot galvenos sociālos pabalstus. Tā uzskata, ka, lai pastāvētu nopietns necilvēcīgas attieksmes risks, problēmām ir jārada tāds konkrēts šķērslis minēto minimālo un galveno sociālo pabalstu saņemšanai, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējam pastāv augsta iespējamība ieslīgt atstumtībā un nabadzībā.

117. Itālijas valdība norāda, ka (vienīgo) nevalstiskas organizācijas ziņojumu, ko ir ņēmusi vērā iesniedzējtiesa⁵⁶, atspēko cits neatkarīgs ziņojums⁵⁷ un turklāt nešķiet, ka tas ietvertu pietiekami precīzus faktus, kuri varētu pierādīt tādas sistēmiskas problēmas, kas varētu izraisīt atkāpi no Dublīnas III regulas normām⁵⁸.

118. Apvienotās Karalistes valdība uzskata, ka Direktīva 2011/95 tika izstrādāta tā, lai uz starptautiskās aizsardzības saņēmējiem netiktu attiecināts labvēlīgāks režīms nekā uz tās dalībvalsts pilsoņiem, kura viņiem šo aizsardzību ir piešķirusi.

119. Ungārijas valdība uzskata, ka valsts iestādēm ir jārikojas, ievērojot savstarpējo uzticēšanos starp dalībvalstīm.

120. Nīderlandes valdība apšaubā, ka dzīves apstākļi Itālijā, kādus tos apraksta iesniedzējtiesa, varētu tikt kvalificēti kā tādi, kas ir pretrunā Hartas 4. pantam. Šīs pašas valdības ieskatā šie apstākļi nav salīdzināmi ar situāciju, kas tika aplūkota 2011. gada 21. decembra spriedumā *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865)* un ECT 2011. gada 21. janvāra spriedumā *M. S. S. pret Beļģiju un Grieķiju (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609)*.

121. Komisija uzskata, ka Direktīvas 2011/95 34. pants ir formulēts ļoti vispārīgi. Komisijas ieskatā dalībvalstīm ir vienīgi jānodrošina piekļuve tādām integrācijas programmām, “ko tās uzskata par atbilstošām, lai ņemtu vērā bēgļu statusu vai alternatīvās aizsardzības statusu saņēmušo personu īpašās vajadzības”, vai jārada priekšnoteikumi, kas aizsardzības saņēmējiem garantē nevalstisku integrācijas programmu pieejamību. Tā uzskata, ka trūkumi integrācijas programmu sagatavošanā nav pietiekami, lai izvirzītu hipotēzi, kas minēta lūgumā sniegt prejudiciālu nolēmumu, proti, ka aizsardzības saņēmēji, kuri vēl nav varējuši integrēties sabiedrībā, piemēram, valodas nezināšanas dēļ, varētu justies tādas sabiedrības un valsts pamesti, kura pauž vienaldzību pret tik nožēlojamu likteni, tiktāl, ka tiek aizskarta viņu cilvēka cieņa.

122. Šveices konfederācija par trešo prejudiciālo jautājumu apsvērumus nav paudusi.

b) Analīze

123. Saskaņā ar savstarpējās uzticēšanās principu ir jāpieņem, ka uz starptautiskās aizsardzības saņēmējiem attiecinātais režīms ikvienā dalībvalstī atbilst Hartas, Ženēvas konvencijas, kā arī ECPAK prasībām⁵⁹. Šis atbilstības pieņēmums tiek pastiprināts, ja dalībvalsts gan *de iure*⁶⁰, gan arī *de facto* transponē Direktīvas 2011/95 VII nodaļas (“Starptautiskās aizsardzības saturs”) normas, ar kurām attiecīgajam aizsardzības saņēmējam ir paredzēts tāds pats vai pat augstāks sociālās aizsardzības līmenis nekā Ženēvas konvencijā paredzētais.

124. Tomēr, kā es jau norādīju šo secinājumu 80. punktā, šis atbilstības (it īpaši Hartas 4. pantam) pieņēmums nav neapstrīdams.

56 Proti, Šveices Bēgļu palīdzības organizācijas ziņojumu.

57 Proti, citas nevalstiskas organizācijas *AIDA (Asylum Information Database)* ziņojums (*Country report: Italy* (2017. gada februāris); turpmāk tekstā – “*AIDA* ziņojums”). Pieejams šādā interneta vietnē: <http://www.asylumineurope.org/reports/country/italy>.

58 Itālijas valdības ieskatā “kritiska situācija, kas varētu radīt necilvēcīgu vai pazemojošu attieksmi, minētajā *AIDA* ziņojumā nav konstatēta arī integrācijas un palīdzības sistēmā pēc starptautiskās aizsardzības piešķiršanas” (tās apsvērumu 88. punkts).

59 Skat. spriedumu, 2011. gada 21. decembris, *N. S. u.c. (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 78.–80. punkts)*.

60 Atbilstoši LESD 288. pantam [direktīva] dalībvalstij ir saistoša attiecībā uz sasniedzamo rezultātu.

125. Es uzskatu, ka no 253. un 254. punkta ECT 2011. gada 21. janvāra spriedumā *M. S. S.* pret Beļģiju un Grieķiju (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609), kura atbilstība pamatlietā aplūkojamajam kontekstam līdzīgā kontekstā ir apstiprināta 2011. gada 21. decembra spriedumā *N. S. u.c.* (C-411/10 un C-493/10, EU:C:2011:865, 88. punkts), pēc analogijas izriet, ka dalībvalsts pārkāptu Hartas 4. pantu, ja starptautiskās aizsardzības saņēmēji, kas ir pilnīgi atkarīgi no valsts atbalsta, saskartos ar iestāžu vienaldzību un viņi tādējādi būtu tik smagā trūkuma situācijā, kura nebūtu saderīga ar cilvēka cieņu.

126. Citiem vārdiem sakot, lai spriestu par to, vai pastāv nopietni un pierādīti iemesli uzskatīt, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem būs paties risks piedzīvot necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Hartas 4. panta izpratnē to dzīves apstākļu dēļ, kādi tiem būs saskaņā ar Dublīnas III regulu atbildīgajā dalībvalstī, viņiem ir jābūt *īpaši smagā situācijā*⁶¹, kura izriet no sistēmiskām problēmām, kas viņus skar šajā dalībvalstī.

127. Pārbaudīt, vai atbildīgajā dalībvalstī pastāv vai nepastāv šāda situācija, var, vienīgi pamatojoties uz konkrētu faktu un apstākļu novērtējumu. Iesniedzējtiesai ir jāņem vērā visi attiecīgās personas sniegtie pierādījumi par *visiem nozīmīgajiem faktiem* saistībā ar starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļiem atbildīgajā dalībvalstī, tostarp likumi un noteikumi, un tas, kā šie tiesību akti tiek faktiski īstenoti.

128. Turklāt Eiropas iestāžu un aģentūru, Eiropas Padomes cilvēktiesību komisāra (turpmāk tekstā – “Komisārs”) un ANO Augstā komisāra bēgļu jautājumos (“*UNHCR*”) izdotie ziņojumi un dokumenti un nevalstisko organizāciju ziņojumi un dokumenti⁶² arī dod iesniedzējtiesai iespēju izvērtēt starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļus un līdz ar to novērtēt patiesos riskus, ar kādiem attiecīgā persona saskartos gadījumā, ja tā tiktu pārsūtīta uz atbildīgo dalībvalsti⁶³.

129. Lai gan, veicot šo izvērtēšanu, Komisijas, *UNHCR* un Komisāra izdotajiem dokumentiem piemīt īpaša nozīme⁶⁴, iesniedzējtiesai ir jāvērtē, kāda nozīme piešķirama nevalstisko organizāciju izdotajos ziņojumos un dokumentos ietvertajiem datiem un vērtējumiem, ņemot vērā it īpaši to izstrādāšanā izmantoto metodoloģiju, kā arī šo organizāciju objektivitāti.

130. Tas, ka dalībvalsts neievēro Direktīvas 2011/95 VII nodaļas normās paredzētos pienākumus, ir uzskatāms par nozīmīgu faktu. Tomēr ir jāatgādina, ka, ņemot vērā, ka, lai tiktu atzīts Hartas 4. panta pārkāpums, kas ir saistīts ar starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļiem atbildīgajā dalībvalstī, ir nepieciešams, lai tie būtu *īpaši smagā situācijā*⁶⁵, Direktīvas 2011/95 normu pārkāpums var noteikti nebūt pietiekams pierādījums.

131. Tiesas sēdē vairākas valdības (konkrētajā gadījumā – Vācijas, Beļģijas un Nīderlandes valdības) uzstāja uz šo īpaši smagas situācijas jēdzienu, lai izvairītos no tā, ka tiktu dots pamudinājums “sekundārai migrācijai” un tiktu radīta “vienpusēja nasta” valstīm, kuras piešķir labākos sociālos pabalstus; tās norādīja, ka valstu sociālās aizsardzības sistēmu atšķirības nav Savienības tiesību aktu pārkāpums.

61 Skat. ECT spriedumu, 2011. gada 21. janvāris, *M. S. S.* pret Beļģiju un Grieķiju, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, 254. punkts.

62 Piemēram, Šveices Bēgļu palīdzības organizācijas ziņojums un *AIDA* ziņojums, ko minējusi iesniedzējtiesa.

63 Pēc analogijas skat. spriedumu, 2013. gada 30. maijs, *Halaf* (C-528/11, EU:C:2013:342, 44. punkts), un ECT spriedumu, 2011. gada 21. janvāris, *M. S. S.* pret Beļģiju un Grieķiju, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, 255. punkts.

64 Šajā ziņā Tiesa ir īpaši norādījusi uz lomu, kas *UNHCR* ir uzticēta ar Ženēvas konvenciju, kura ir jāņem vērā, interpretējot patvērumu regulējošās Savienības tiesību normas (skat. spriedumu, 2013. gada 30. maijs, *Halaf* (C-528/11, EU:C:2013:342, 44. punkts)).

65 Skat. ECT spriedumu, 2011. gada 21. janvāris, *M. S. S.* pret Beļģiju un Grieķiju, CE:ECHR:2011:0121JUD003069609, 254. punkts.

132. Nīderlandes valdība uzsvēra, ka no savstarpējās uzticēšanās principa drīkst atkāpties tikai ļoti nopietnu iemeslu dēļ un ka par Direktīvas 2011/95 nenozīmīgiem pārkāpumiem sankcijas ir piemērojamas, vienīgi ceļot prasību valsts tiesā, vai arī ar Komisijas celtu prasību Tiesā sakarā ar valsts pienākumu neizpildi.

c) Piemērošana konkrētajā gadījumā

133. Norādišu, ka iesniedzējtiesa aplūko tikai sistēmiskas problēmas, nevis atsevišķus gadījumus.

134. Turklāt Tiesai iesniegtajos materiālos nav nekādu norāžu par to, ka *A. Jawo* būtu īpašas neaizsargātības situācijā, kas padarītu viņa gadījumu individuālu vai nošķirtu no situācijas, kādā ir pārējie starptautiskās aizsardzības saņēmēji Itālijā⁶⁶, un kas liktu viņu uzskatīt par mazāk aizsargātu personu Direktīvas 2011/95 20. panta 3. punkta izpratnē.

135. Saskaņā ar lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu *A. Jawo* ir pilngadīgs un neprecējies, un viņam ir laba veselība.

136. Šķiet, ka no lūguma sniegt prejudiciālu nolēmumu izriet, ka *de iure*, proti, formāli, starptautiskās aizsardzības saņēmējiem Itālijā ir pieejamas tostarp nodarbinātība, izglītība, sociālā aizsardzība un veselības aprūpe ar tādiem pašiem nosacījumiem kā Itālijas pilsoņiem⁶⁷. Attiecībā uz mājokļa pieejamību tiek veikta Itālijas pilsoņu un starptautiskās aizsardzības pieteikumu iesniedzēju nošķiršana.

137. Lai arī es uzskatu, ka par šo nošķiršanu cilvēciskā ziņā var izteikt nožēlu, ir jāuzsver, ka tas principā atbilst Savienības tiesībām un starptautiskajām publiskajām tiesībām. Atšķirībā no tiesību normām, kuras attiecas uz nodarbinātību⁶⁸, izglītību⁶⁹, sociālo aizsardzību⁷⁰ un veselības aprūpi⁷¹ un ar kurām ir noteikts pienākums nodrošināt tādu pašu režīmu kā tas, kas tiek attiecināts uz dalībvalsts pilsoņiem⁷², šis nošķirums starp dalībvalsts pilsoņiem un starptautiskās aizsardzības saņēmējiem attiecībā uz mājokļa pieejamību ir skaidri paredzēts Direktīvas 2011/95 32. pantā un Ženēvas konvencijas 21. pantā.

66 Attiecībā uz mazāk aizsargātu personu paaugstinātu aizsardzību skat. Direktīvas 2011/95 20. panta 3. punktu, kurā ir paredzēts, ka, “istenojot [VII]nodaļu [par starptautiskās aizsardzības saturu], dalībvalstis ņem vērā mazāk aizsargātu personu, piemēram, nepilngadīgo, nepavadītu nepilngadīgo, invalidu, vecu ļaužu, grūtnieču, vecāku, kuri vieni paši audzina nepilngadīgus bērnus, cilvēku tirdzniecības upuru, personu ar garīgiem traucējumiem un personu, kas bijušas pakļautas spīdzināšanai, izvarošanai vai citai nopietnai psiholoģiskai, fiziskai vai seksuālai vardarbībai, īpašo situāciju”. Norādišu, ka ECT 2014. gada 4. novembra sprieduma *Tarakhel* pret Šveici, (CE:ECHR:2014:1109JUD002921712) 94. punktā ir lēmusi, ka, “lai iekļautos [ECPAK] 3. pantā ietvertā aizlieguma piemērošanas jomā, attieksmei ir jāatbilst minimālai smaguma pakāpei. Tādas minimālās pakāpes novērtēšana ir relatīva; tā ir atkarīga no visiem lietas apstākļiem, it īpaši no attieksmes piemērošanas ilguma un tās fiziskajām un garīgajām sekām, kā arī atsevišķos gadījumos no upura dzimuma, vecuma un veselības stāvokļa”.

67 Komisijas ieskatā “ir svarīgi atzīmēt, ka rīkojumā par prejudiciālo jautājumu uzdošanu nav minēta neviena norāde uz to, ka Itālijā bēgļiem vai alternatīvās aizsardzības saņēmējiem tiktu diskriminējoši atteikti parastie piemērojami sociālie pabalsti” (tās apsvērumu 43. punkts).

68 Skat. Direktīvas 2011/95 26. pantu. Skat. arī Ženēvas konvencijas 17.–19. pantu.

69 Skat. Direktīvas 2011/95 27. pantu un Ženēvas konvencijas 22. pantu.

70 Skat. Direktīvas 2011/95 29. pantu. Saskaņā ar Direktīvas 2011/95 29. panta 2. punktu, “atkāpjoties no 1. punktā izklāstītā vispārīgā noteikuma, dalībvalstis var ierobežot tās sociālās palīdzības apjomu, ko piešķir alternatīvās aizsardzības statusa saņēmējiem, piešķirot tikai pamata pabalstus, ko tad nodrošina tādā pašā līmenī un saskaņā ar tādiem pašiem atbilstības nosacījumiem kā dalībvalsts valstspiederīgajiem”. Skat. arī Ženēvas konvencijas 23. un 24. pantu.

71 Skat. Direktīvas 2011/95 30. pantu. Skat. arī Ženēvas konvencijas 24. pantu.

72 Direktīvas 2011/95 preambulas 41. apsvērumā ir noteikts, ka, “lai veicinātu, ka starptautiskās aizsardzības saņēmēji efektīvi izmanto tiesības un pabalstus, kas noteikti šajā direktīvā, nepieciešams ņemt vērā to īpašās vajadzības un konkrētās integrācijas problēmas, ar kurām tie saskaras. Neskarot dalībvalstu iespēju paredzēt vai atstāt spēkā labvēlīgākus standartus, šādas vērā ņemšanas rezultātā parasti nevajadzētu būt labvēlīgākam regulējumam par to, ko tās nodrošina saviem valstspiederīgajiem”. Mans izcēlums.

138. Turklāt es šajā saistībā norādišu, ka ECT 2011. gada 21. janvāra sprieduma *M. S. S. pret Beļģiju un Grieķiju* (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609) 249. punktā šī tiesa lēma, ka “[ECPAK] 3. pants nevar tikt interpretēts tādējādi, ka tas liek Augstajām līgumslēdzējām pusēm garantēt tiesības uz mājokli visām personām, kas atrodas to jurisdikcijā [..]. No [ECPAK] 3. panta tāpat arī nevar tikt izsecināts vispārējs pienākums piešķirt bēgļiem finansiālu palīdzību, lai viņi varētu saglabāt zināmu dzīves līmeni”⁷³.

139. Ir tomēr jāuzsver, ka, lai arī dalībvalstīm principā nav pienākuma uz starptautiskās aizsardzības saņēmējiem attiecināt valsts režīmu mājokļa pieejamības jomā, tām ir jānodrošina, lai šīm personām būtu pieejama tostarp nodarbinātība, izglītība, sociālā aizsardzība un veselības aprūpe ar tādiem pašiem nosacījumiem kā valsts pilsoņiem, tādējādi nodrošinot, ka Direktīvā 2011/95 paredzētie rezultāti patiešām tiek sasniegti. Ir iespējams, ka vienīgais veids, kā atbildīgajā dalībvalstī sasniegt šos rezultātus, ir attiecināt uz starptautiskās aizsardzības saņēmējiem valsts režīmu mājokļa pieejamības jomā. Šāds secinājums varētu izrietēt tikai no detalizētas un argumentētas analīzes. Šajā ziņā man ir jāpiebilst, ka 2018. gada 8. maija kopīgajā tiesas sēdē Itālijas valdība apstiprināja, ka Itālijā starptautiskās aizsardzības saņēmējiem ir tiesības uz *valsts režīmu*.

140. Vēl ir svarīgi norādīt, ka iesniedzējtiesa, pamatojoties uz Šveices Bēgļu palīdzības organizācijas ziņojumu, puda šaubas par to, vai Itālijas Republika pilda pienākumus, kas noteikti Direktīvas 2011/95 34. pantā par integrācijas pasākumu pieejamību. Šajā saistībā iesniedzējtiesa atsauca uz starptautiskās aizsardzības saņēmēju valodas grūtībām, kas apgrūtinot viņiem faktisko sociālās aizsardzības pieejamību ar vienlīdzīgiem nosacījumiem kā valsts pilsoņiem.

141. Ir tiesa, ka tādu integrācijas programmu neesamība, kuru mērķis būtu ņemt vērā starptautiskās aizsardzības saņēmēju īpašās vajadzības⁷⁴ un viņu grūtības, it īpaši valodas grūtības, ja iesniedzējtiesa to konstatētu, būtu nozīmīgs fakts.

142. No ECT 2011. gada 21. janvāra sprieduma *M. S. S. pret Beļģiju un Grieķiju* (CE:ECHR:2011:0121JUD003069609) 261. punkta skaidri izriet, ka tas, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem ir grūtības, ko rada *valodas zināšanu trūkums un jebkāda atbalsta tīkla trūkums*, ir nozīmīgi fakti, vērtējot ECPAK 3. pantam (un līdz ar to Hartas 4. pantam) pretrunā esošas attieksmes esamību.

143. No iepriekš minētajiem apsvērumiem izriet, ka savstarpējās uzticēšanās principa dēļ ir jāpieņem, ka uz starptautiskās aizsardzības saņēmējiem attiecinātais režīms ikvienā dalībvalstī atbilst Hartas, Ženēvas konvencijas, kā arī ECPAK prasībām. Šis atbilstības pieņēmums tiek pastiprināts, ja dalībvalsts *de iure* un *de facto* transponē Direktīvas 2011/95 VII nodaļa “Starptautiskās aizsardzības saturs” normas, ar kurām attiecīgajiem aizsardzības saņēmējiem ir paredzēts tāds pats vai pat augstāks sociālās aizsardzības līmenis nekā Ženēvas konvencijā paredzētais. Tomēr šis pieņēmums par atbilstību it īpaši Hartas 4. pantam nav neapstrīdams. Lai spriestu par to, vai pastāv nopietni un pierādīti iemesli uzskatīt, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem būs patiess risks piedzīvot necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Hartas 4. panta izpratnē to dzīves apstākļu dēļ, kādi tiem būs saskaņā ar Dublīnas III regulu atbildīgajā dalībvalstī, minētajiem aizsardzības saņēmējiem ir jābūt *īpaši smagā situācijā*, kura izriet no sistēmiskām problēmām, kas viņus skar šajā dalībvalstī.

⁷³ Tomēr ir jāatgādina, ka saskaņā ar šo pašu spriedumu ārkārtēja materiālā trūkuma situācija var būt problemātiska no ECPAK 3. panta un līdz ar to Hartas 4. panta viedokļa.

⁷⁴ Šī apgalvojuma patiesums ir jāpārbauda iesniedzējtiesai.

144. Pārbaudīt, vai atbildīgajā dalībvalstī pastāv vai nepastāv šāda situācija, var, vienīgi pamatojoties uz konkrētu faktu un apstākļu novērtējumu. Iesniedzējtiesai ir jāņem vērā visi attiecīgās personas sniegtie pierādījumi par *visiem nozīmīgajiem faktiem* saistībā ar starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļiem šajā atbildīgajā dalībvalstī, tostarp likumi un noteikumi, un tas, kā tie tiek faktiski īstenoti. Es uzskatu, ka vienas nevalstiskās organizācijas viens ziņojums par dzīves apstākļiem atbildīgajā dalībvalstī varētu nebūt pietiekams pierādījums. Šādā gadījumā iesniedzējtiesai ir jāpamatojas uz citiem pierādījumiem un vajadzības gadījumā jāizraugās eksperts.

145. Protams, vienīgi tas, ka tiktu pieņemta patiesa Savienības starptautiskās aizsardzības politika ar savu budžetu, kurš garantētu obligātus un vienveidīgus dzīves apstākļus šīs aizsardzības saņēmējiem, ļautu samazināt vai pat novērst šādu lietu kā pamatlieta rašanās, nodrošinot, ka solidaritātes un atbildības taisnīga sadalījuma starp dalībvalstīm princips, kas ir nostiprināts LESD 80. pantā, ir realitāte, kura sniedz labumu ne tikai dalībvalstīm, bet, it īpaši, arī attiecīgajiem cilvēkiem. Tomēr, gaidot, kad tas notiks (iespējams, būs jāgaida ilgi!), dalībvalstīm, tostarp valsts tiesām, ir jānodrošina šobrīd spēkā esošo tiesību normu pilnīga efektivitāte, kā tika paskaidrots iepriekš.

VI. Secinājumi

146. Ņemot vērā visus iepriekš minētos apsvērumus, es ierosinu Tiesai uz *Verwaltungsgerichtshof Baden-Württemberg* (Bādenes–Virtembergas Augstākā administratīvā tiesa, Vācija) uzdotajiem prejudiciālajiem jautājumiem atbildēt šādi:

- 1) Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 604/2013 (2013. gada 26. jūnijs), ar ko paredz kritērijus un mehānismus, lai noteiktu dalībvalsti, kura ir atbildīga par trešās valsts valstspiederīgā vai bezvalstnieka starptautiskās aizsardzības pieteikuma izskatīšanu, kas iesniegts kādā no dalībvalstīm 27. panta 1. punkts, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas 47. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja rīcībā ir jābūt ātram un efektīvam tiesību aizsardzības līdzeklim, kurš viņam ļauj atsaukties uz minētās regulas 29. panta 1. un 2. punktā paredzētā sešu mēnešu termiņa beigšanos, kas notikusi pēc pārsūtīšanas lēmuma pieņemšanas, vajadzības gadījumā norādot, ka viņš nav aizbēdzis un līdz ar to šis termiņš nevar tikt pagarināts.
- 2) Regulas Nr. 604/2013 29. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tad, ja starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzējs ir bijis informēts par viņa tiesībām brīvi pārvietoties noteiktajiem ierobežojumiem un par viņa pienākumiem ziņot kompetentajam valsts iestādēm saskaņā ar valsts tiesību normām, ar kurām ir transponēts Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2013/33/ES (2013. gada 26. jūnijs), ar ko nosaka standartus starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēju uzņemšanai, 5. pants un Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2013/32/ES (2013. gada 26. jūnijs) par kopējām procedūrām starptautiskās aizsardzības statusa piešķiršanai un atņemšanai 13. panta 2. punkta a) apakšpunkts, tas, ka viņš uz samērā ilgu laiku ir pārtraucis uzturēties viņam piešķirtajā dzīvesvietā un tādējādi iestādes nav bijušas informētas par vietu, kurā viņš atrodas, kā rezultātā nav bijis iespējams īstenot plānotu pārsūtīšanu, manuprāt, ir pietiekams iemesls, lai pagarinātu pārsūtīšanas termiņu līdz astoņpadsmit mēnešiem.
- 3) Regulas Nr. 604/2013 29. panta 2. punkts un Komisijas Regulas (EK) Nr. 1560/2003 (2003. gada 2. septembris), ar kuru paredz sīki izstrādātus noteikumus, lai piemērotu Padomes Regulu (EK) Nr. 343/2003, kurā grozījumi ir izdarīti ar Komisijas Īstenošanas regulu (ES) Nr. 118/2014 (2014. gada 30. janvāris), 9. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tad, ja ir pierādīts, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi, pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts var vienpusēji pagarināt Regulas Nr. 604/2013 29. pantā paredzēto sešu mēnešu termiņu, ilgākais, līdz astoņpadsmit mēnešiem ar nosacījumu, ka tā nekavējoties informē otro dalībvalsti par pārsūtīšanas pārcelšanu atbilstoši Regulas Nr. 1560/2003 9. pantā paredzētajai kārtībai. Saskaņā ar minētās regulas 9. panta

2. punktu pieprasījuma iesniedzējai dalībvalstij tas ir jāizdara pirms Regulas Nr. 604/2013 29. panta 1. un 2. punktā noteiktā termiņa beigām. Attiecīgajai personai ir jābūt aizbēgušai pārsūtīšanas mēģinājuma dienā, kā arī dienā, kad pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts par to informē atbildīgo dalībvalsti.
- 4) Regulas Nr. 604/2013 29. panta 2. punkta otrais teikums un Regulas Nr. 1560/2003 9. panta 2. punkts ir jāinterpretē tādējādi, ka pārsūtīšanas termiņa pagarināšanai pietiek ar to, ka pieprasījuma iesniedzēja dalībvalsts pirms sešu mēnešu termiņa beigām informē atbildīgo dalībvalsti, ka attiecīgā persona ir aizbēgusi, vienlaikus nosaucot konkrētu termiņu, līdz kura beigām tiks veikta pārsūtīšana un kurš nedrīkst pārsniegt astoņpadsmit mēnešus.
- 5) Jautājums par to, vai starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti atbilstoši Regulas Nr. 604/2013 29. pantam nav pieļaujama, ja starptautiskās aizsardzības piešķiršanas gadījumā šajā valstī, ņemot vērā tad sagaidāmos dzīves apstākļus, minētajam pieteikuma iesniedzējam tur draudētu paties un pierādīts risks piedzīvot tādu necilvēcīgu un pazemojošu izturēšanos, kāda ir paredzēta Pamattiesību hartas 4. pantā, ietilpst Savienības tiesību piemērošanas jomā.
- 6) Patvēruma meklētāja pārsūtīšana uz atbildīgo dalībvalsti saskaņā ar Regulas Nr. 604/2013 29. pantu nav pieļaujama, ja starptautiskās aizsardzības piešķiršanas gadījumā šajā valstī, ņemot vērā tad sagaidāmos dzīves apstākļus, minētajam pieteikuma iesniedzējam tur draudētu ievērojams risks piedzīvot tādu izturēšanos, kāda ir norādīta Pamattiesību hartas 4. pantā. Līdz ar to starptautiskās aizsardzības pieteikuma iesniedzēja pārsūtīšana atbilstoši Regulai Nr. 604/2013 var tikt veikta tikai tādos apstākļos, kad ir izslēgts, ka šī pārsūtīšana izraisīs patiesu un pierādītu risku, ka attiecīgā persona pēc starptautiskās aizsardzības piešķiršanas varētu piedzīvot necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Pamattiesību hartas 4. panta izpratnē.
- 7) Savstarpējās uzticēšanās principa dēļ ir jāpieņem, ka regulējums attiecībā uz starptautiskās aizsardzības saņēmējiem katrā dalībvalstī atbilst Pamattiesību hartas, Konvencijas par bēgļa statusu, kas ir parakstīta 1951. gada 28. jūlijā Ženēvā, stājusies spēkā 1954. gada 22. aprīlī un papildināta ar 1967. gada 31. janvārī Ņujorkā noslēgto Protokolu par bēgļa statusu, kurš ir stājies spēkā 1967. gada 4. oktobrī, kā arī 1950. gada 4. novembrī Romā parakstītās Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas prasībām. Šis atbilstības pieņēmums tiek pastiprināts, ja dalībvalsts *de iure* un *de facto* transponē Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvas 2011/95/ES (2011. gada 13. decembris) par standartiem, lai trešo valstu valstspiederīgos vai bezvalstniekus kvalificētu kā starptautiskās aizsardzības saņēmējus, par bēgļu vai personu, kas tiesīgas saņemt alternatīvo aizsardzību, vienotu statusu un par piešķirtās aizsardzības saturu, VII nodaļas “Starptautiskās aizsardzības saturs” normas, ar kurām attiecīgajiem aizsardzības saņēmējiem ir paredzēts tāds pats vai pat augstāks sociālās aizsardzības līmenis nekā Ženēvas konvencijā paredzētais. Tomēr šis pieņēmums par atbilstību it īpaši Pamattiesību hartas 4. pantam nav neapstrīdams. Lai spriestu par to, vai pastāv nopietni un pierādīti iemesli uzskatīt, ka starptautiskās aizsardzības saņēmējiem būs paties risks piedzīvot necilvēcīgu vai pazemojošu izturēšanos Pamattiesību hartas 4. panta izpratnē to dzīves apstākļu dēļ, kādi tiem būs saskaņā ar Regulu Nr. 604/2013 atbildīgajā dalībvalstī, viņiem ir jābūt *īpaši smagā situācijā*, kura izriet no sistēmiskām problēmām, kas viņus skar šajā dalībvalstī.
- 8) Pārbaudīt, vai atbildīgajā dalībvalstī pastāv vai nepastāv šāda situācija, var, vienīgi pamatojoties uz konkrētu faktu un apstākļu novērtējumu. Iesniedzējtiesai ir jāņem vērā visi attiecīgās personas sniegtie pierādījumi par *visiem nozīmīgajiem faktiem* saistībā ar starptautiskās aizsardzības saņēmēju dzīves apstākļiem šajā atbildīgajā dalībvalstī, tostarp likumi un noteikumi, un tas, kā tie tiek faktiski īstenoti. Vienas nevalstiskās organizācijas viens ziņojums par dzīves apstākļiem atbildīgajā dalībvalstī varētu nebūt pietiekams pierādījums. Šādā gadījumā iesniedzējtiesai ir jāpamatojas uz citiem pierādījumiem un vajadzības gadījumā jāizraugās eksperts.